

GÖÇLE TÜRKİYE'YE GELEN ÇOCUKLARIN KORUNMASINA DAİR MEVZUAT REHBERİ

Aralık 2023

Avrupa Birliği ile birlikte ortak
finanse edilmektedir

AVRUPA BIRLIĞI

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Avrupa Konseyi ile birlikte
ortak finanse edilmekte ve
uygulanmaktadır

GÖÇLE TÜRKİYE'YE GELEN ÇOCUKLARIN KORUNMASINA DAİR MEVZUAT REHBERİ

Bu kılavuz, Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyinin mali desteğiyle hazırlanmıştır. Bu içeriğin sorumluluğu yazar(lar)a aittir. Burada ifade edilen görüşler, hiçbir şekilde, Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyinin resm görüşünü yansıtılmamaktadır.

Metnin bütünlüğünün korunması, yapılan alıntının bağlam dışı kullanılmaması, eksik bilgi verilmemesi veya metnin niteliği, kapsamı veya bağlamı açısından okuyucunun yanlış yönlendirilmemesi kaydıyla ve ticari amaca yönelik olarak kullanılmaması şartıyla (500 kelimeye kadar) alıntı yapılabilir. Kaynak metin “© Avrupa Konseyi, 2023” ibaresi ile birlikte mutlaka belirtilmelidir. Belgenin tamamının ya da belirli kısımlarının çoğaltılması/şevirisi ile ilgili diğer her türlü talep için Avrupa Konseyi İletişim Müdürlüğü ile irtibata geşilmelidir (F-67075 Strasbourg Cedex veya publishing@coe.int).

Bu belge ile ilgili diğer yazışmalar için Avenue de l’Europe F-67075 Strasbourg Cedex, France, Tel. +33 (0)3 88 41 20 00, E-mail: Horizontal.Facility@coe.int ile irtibata geşilmelidir.

Kapak tasarımı ve düzeni: Kurtuluş Karaşın

Kapak fotoğrafı: © Shutterstock/178349795

© Avrupa Konseyi, Aralık 2023. Tüm hakları saklıdır. Lisans sahibi, şeşitli koşullar altında Avrupa Birliği’dir.

İçindekiler

Giriş	4
1 Göç Mevzuatı ve Çocuk Koruma Kapsamında Temel Kavramlar	5
2 Göç Kapsamında Çocukların Korunmasını İlgilendiren Mevzuat Çerçevesi	11
3 Tespitten Müdahaleye İş Akışına Dair Yasal Düzenlemeler	14
3.1 Başvuru Yapılması	14
3.1.1 Çocuk Velisi ile Birlikte İse	14
3.1.2 Çocuk Velisi Olmayan Bir Refakatçi İle Birlikte İse	17
3.2 Başvurunun Değerlendirmeye Alınması	17
3.3 Kimlik Tespiti	18
3.4 Mülakat	18
3.5 Bildirim ve Sonrasında Yapılacaklar	19
3.5.1 Vasi Tayini İçin Bildirim	19
3.5.2 Korunma İhtiyacı Bildirimi	19
3.5.3 İnsan Ticareti Bildirimi	29
3.5.4 Suç Bildirimi	29
3.6 Tespitten Müdahaleye İş Akış Şeması	30
4 Çocukla Görüşmede Dikkat Edilmesi Gerekenlere Dair Yasal Düzenlemeler	31
4.1 Görüş Bildirme Hakkı	31
4.2 Çocuğun Görüşünün Alınması	31
4.2.1 Görüşme İçeriğini Planlarken Dikkate Alınması Gereken Düzenlemeler	31
4.2.2 Görüşmenin Yönetimine Dair Düzenlemeler	35
5 Çocuğun Yararının Gözetilmesine Dair Yasal Düzenlemeler	42
5.1 Çocuğun Yararının Gözetilmesi İlkesi	42
5.2 Çocuğun Yararının Gözetilmesi İlkesine İlişkin İç Hukuktaki Düzenlemeler	44
5.2.1 Çocuğa Görüşlerini İfade Etme Hakkı Tanınması ve Bunu Sağlamak İçin Gerekli Olanağın Sağlanması	44
5.2.2 Veriye Dayalı Değerlendirme Yapılması	44
5.2.3 Önceliğin Verilmesi	45
5.2.4 Uzman Personel	47
5.2.5 Hukuki Gerekçe	47
5.2.6 Hukuki Temsil	47
5.3 Çocuğun Yararının Tespiti ve Korunması Usulü	48
EK Personel için Çocuk Koruma Kontrol Listesi	51

Giriş

Bu rehber, 2023-2025 yılları arasında, Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi tarafından ortaklaşa yürütülen ve göç bağlamında idari gözetim koşullarının iyileştirilmesi ve Avrupa standartları ve uluslararası standartlar doğrultusunda uygun usuli güvencelerin sağlanması konusunda Türkiye'deki yetkilileri desteklemeyi ve çocuklar başta olmak üzere savunmasız/hassas durumdaki kişilerin tespiti, korunması ve sevkine ilişkin güvencelerin güçlendirilmesini amaçlayan “Türkiye’de Göç Bağlamında İnsan Haklarının Korunmasının Güçlendirilmesi” projesi kapsamında hazırlanmıştır.

Rehberin amacı, göçle Türkiye’ye gelen çocukların korunmasına dair mevzuat konusunda bu alanda çalışan personel için bilgilendirici bir kaynak sunmaktır.

Çocuğun hakları ve korunmasına ilişkin yasal düzenlemeler değişik kanun, tüzük ve yönetmeliklerde yer almaktadır. Çocuk koruma alanında çalışanlar, kendi mevzuatlarının yanında bu alanı ilgilendiren bütün yasal düzenlemelere hakim olduklarında daha yetkin olurlar ve çocuk koruma mekanizmasını daha etkili kullanabilirler.

Çocuğun korunmasından söz edildiğinde öncelikle akla anne ve babayı da içeren çekirdek aile gelmektedir. Hem anne-babanın bakım ve gözetim yükümlülüğü hem de özel hayat ve aile hayatının dokunulmazlığı konusundaki hassasiyet, çocukla çalışanların müdahale yetki ve sorumluluğu konusunda sınırlarını belirlemede zorlanmalarına neden olmaktadır. Bu zorlanma, özellikle risk altındaki çocuklar bakımından sonuçları ciddi zararlara sebep olan gecikmeler yaratır. Koruma veya yerleşme olanağı arayışındaki bir ailenin üyesi olan bir çocuğun, anne-babasından yararı gerektirmedikçe ayrılmaması önemli bir ilkedir, ancak bu ilke çocuğun anne-babasının kaderine ortak olmak üzere kendi haline bırakılmasına neden olacak biçimde yorumlandığında da geri dönüşü olmayan zararlar meydana gelmektedir. BM Çocuk Hakları Komitesi, sonuç gözlemlerinde bu tür uygulamalardan zarar gören çocukların durumuna sık sık dikkat çekerek, özellikle kendine güvenli bir vatan arayan çocuklar için devletlerin kendi ülkelerindeki çocuklara tanıdıkları bütün hak ve olanakları tanımlarını talep eder.

Bu nedenle ülkenin çocuk koruma sistemine ilişkin yasal düzenlemelerin ve bu düzenlemelerin göç, uluslararası koruma ve insani ikamet süreçlerinde nasıl uygulanacağını bilmesini sağlayacak bir rehber hazırlanması öngörülmüştür.

Rehberin ilk iki bölümünde, göç mevzuatı ve çocuk koruma kapsamında yer alan temel kavramların tanımları ile göç uzmanlarının çocuklarla çalışırken yararlanabilecekleri çocuk korumaya dair yasal düzenlemelerin bir listesi yer almaktadır.

Üçüncü bölümde, göç ile gelmiş çocuklar için izlenecek süreç ve çocuk koruma sistemi ile ilişkili biçimde nasıl işleyeceğini gösteren bir iş akışı yer almaktadır.

Dördüncü bölümde, bu işlemlerin yürütülmesi sırasında çocukla yapılacak görüşmeler bir süreç olarak ele alınmış ve bu sürecin işleyişinde dikkat edilmesi gereken yasal dayanaklara yer verilmiştir.

Rehberin beşinci ve son bölümünde ise, göç mevzuatında sıkça referans olarak yer verilmiş olan çocuğun yararı ilkesi ele alınmış, bu ilkenin uygulama alanları ve uygulama biçimi ile ilgili yasal düzenlemelere yer verilmiştir.

Son olarak rehberin ekinde, tüm bu süreçte çocukla çalışan göç uzmanlarının yürüttükleri işlemler sırasında takip edebilecekleri bir kontrol listesi sunulmuştur.

1

Göç Mevzuatı ve Çocuk Koruma Kapsamında Temel Kavramlar

Aile birliği hakkı ¹	Bir ailenin birlikte yaşama hakkı, toplumun temel birimi olarak saygı görme, korunma, yardım ve destek alma hakkı.
Aile üyeleri ³	Başvuru sahibinin veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişinin eşi, ergin olmayan çocuğu ile bağımlı ergin çocuğu.
Ailesinden ayrı düşmüş çocuk ¹⁶	Bir silahlı çatışma veya afet meydana geldiğinde, ailelerinden ayrı düşen ve ailelerinin durumları henüz belirlenmemiş olan çocuk.
Ana / birincil / esas başvuru sahibi ¹	Göç bağlamında, mülteci veya diğer göçmen statüsü için başvuru yapan kişi.
Adli destek görevlisi ²	Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı ile adli destek ve mağdur hizmetleri müdürlükleri bünyesinde psikolog, pedagoğ ve sosyal çalışmacı olarak çalışanlar.
Adli destek planı ²	Bireysel değerlendirme sürecinden sonra kırılğan gruba girdiği tespit edilen mağdur hakkında, mağdurun veya yasal temsilcisinin aydınlatılmış rızasıyla suçun fiziksel ve psikolojik sonuçları, mağdurun çevresindeki şartlar, ikincil mağduriyet ve sosyal ortam riski değerlendirilerek adli destek görevlisi aracılığıyla sunulacak hizmetlere ilişkin hazırlanan plan.
Adli görüşme odası ²	Adli destek ve mağdur hizmetleri müdürlüğü bünyesinde; ifade ve beyanının özel ortamda alınması veya fail ile yüz yüze gelmesinde sakınca bulunduğu değerlendirilen kişilerin ifade ve beyanlarının adli görüşmecisi aracılığıyla özel ortamda alınabilmesi amacıyla kurulan görüşme odaları.
Bakmakla yükümlü olunan kişiler ¹	Genel kullanımında, destek için bir başkasına bağlı olan kişi. Göç bağlamında, eş ve reşit olmayan çocuklar, eş ekonomik olarak bağımlı olmasa da, genellikle 'bakmakla yükümlü olunan kişiler'.
Bekletme / kabul merkezi ¹	Düzensiz durumdaki sığınmacı veya göçmenlerin statüleri belirlenirken, kabul eden ülkeye varır varmaz bekletildikleri tesis.
Borç esareti ¹	Bir kişinin bir borca teminat olarak kendi şahsi hizmetini ya da kendi kontrolü altındaki kişilerin hizmetini taahhüt etmesinden doğan hal ya da durum.
Borçlandırarak çalıştırma ¹	Kredi ya da avans nedeniyle borç altında olma gibi ekonomik sebeplerden kaynaklanan, esaret koşullarında işçi tarafından sağlanan hizmet.
Cinsel istismar ¹	Bir başkasını cinsel açıdan istismar ederek mali, sosyal veya siyasi kazanç sağlamak dahil ve bunlarla sınırlı olmamak üzere, cinsel amaçlarla, hassas durumun, güç farklılıklarının veya güvenin fiilen kötüye kullanılması veya kötüye kullanmaya teşebbüs edilmesi.
Cinsel saldırı ¹	Cinselliğe dayanan bir eylemin zor kullanılarak veya eşit olmayan ya da baskıcı koşullarda fiilen gerçekleşmesi veya bu husustaki tehdit.

Çocuğun cinsel istismarı ¹³	Çocuğun, kendisinin tam olarak kavrayamadığı, tam onay vermesi mümkün olmayacak veya gelişme düzeyi açısından hazır olmadığı, ya da toplumun verili yasalarını veya toplumsal tabularını ihlal eden bir cinsel etkinliğe dahil edilmesi.
Çocuk ³	Henüz on sekiz yaşını doldurmamış ve ergin olmamış kişi.
Çocuk evlat edinme ¹	Bir çocukla ilgili doğal ebeveynlerin hak ve ödevlerinin sona erdirilmesine ve benzeri hak ve ödevlerin evlat edinen ebeveynlerce üstlenilmesine ilişkin yasal süreç.
Çocuk evlat edinme (uluslararası) ¹	Yabancı bir ülkeden bir çocuğun evlat edinilmesi; çocuğun menşe ülkesinden ayrılarak ve evlat edinen ailenin ülkesine giderek yer değiştirmesi.
Çocuk evliliği ⁵	Taraflardan birinin 18 yaşından küçük olduğu evlilikler.
Çocuğun fiziksel istismarı ¹³	Çocuğun sağlığı, yaşamı, gelişmesi veya onuru açısından zararlı durumların ortaya çıkmasına neden olabilecek şekilde çocuğa karşı kasıtlı olarak fiziksel güç kullanılması.
Çocuk işçiliği ¹¹	Çocuğun eğitimine zarar verecek ya da sağlığı veya bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaksal ya da toplumsal gelişmesi için zararlı olabilecek nitelikte çalıştırılması.
Çocuk işçiliğinin en kötü biçimleri ¹⁴	<p>(a) Çocukların alım-satımı ve ticareti, borç karşılığı veya bağımlı olarak çalıştırılması ve askeri çatışmalarda çocukların zorla ya da zorunlu tutularak kullanılmasını da içerecek şekilde zorla ya da mecburi çalıştırmaları gibi kölelik ve kölelik benzeri uygulamaların tüm biçimleri;</p> <p>(b) Çocuğun fahişelikte, pornografik yayınların üretiminde veya pornografik gösterilerde kullanılması, bunlar için tedariki ya da sunumu;</p> <p>(c) Çocuğun özellikle ilgili uluslararası anlaşmalarda belirtilen uyuşturucu maddelerin üretimi ve ticareti gibi yasal olmayan faaliyetlerde kullanılması, bunlar için tedariki ya da sunumu; veya</p> <p>(d) Doğası veya gerçekleştirdiği koşullar itibarıyla çocukların sağlık, güvenlik veya ahlaki gelişimleri açısından zararlı olan işler.</p> <p>Türkiye'de (d) maddesi uyarınca çocuk işçiliğinin en kötü biçimleri olarak üç tür iş belirlenmiştir:</p> <p>(1) Sokakta çalışma,</p> <p>(2) Küçük ve orta ölçekli işletmelerde ağır ve tehlikeli işlerde çalışma,</p> <p>(3) Tarımda aile işleri dışında, ücret karşılığı gezici ve geçici tarım işlerinde çalışma.</p>
Çocuk ticareti ¹¹	Çocuğun istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması.
Denetim altına alma kararı ⁶	<p>(a) Koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilen çocuk hakkındaki kararın amacına ulaşmasını ve çocuğa etkili bir koruma ve gözetim hizmeti sunulmasını sağlamak üzere kararların yerine getirilmesinin izlenmesi ve denetlenmesini,</p> <p>(b) kamu davasının açılmasının ertelenmesi veya hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilen çocuk hakkında mahkemece belirtilen koşullar ve süre içinde, denetim planı doğrultusunda suça sürüklenen çocuğun toplumla bütünleşmesi açısından ihtiyaç duyduğu her türlü hizmet, program ve kaynakların sağlandığı toplum temelli uygulama.</p>
Denetim görevlisi ⁶	Denetimli serbestlik ve yardım merkezlerinde kadrolu veya geçici olarak görev yapan psikolog, sosyal çalışmacı, sosyolog ve öğretmenler.
Denetim planı ⁴	Çocuğa uygulanacak denetimin yönteminin belirlenmesi amacıyla, denetim görevlisince, sosyal incelemeyi yapan uzman veya mahkeme nezdindeki sosyal çalışma görevlisi ile birlikte, görevlendirmeyi takip eden on gün içinde hazırlanması gereken plan.

Denetim raporu ⁴	Denetim görevlisi tarafından, çocuk için verilmiş denetim kararının uygulama biçimi, çocuk üzerindeki etkileri ile çocuğun ana ve babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimselerin veya kurumların çocuğa karşı sorumluluklarını gereğince yerine getirip getirmedikleri, kararın değiştirilmesini gerektirir bir durum olup olmadığı ve istenen diğer hususlarda her ay, ayrıca talep halinde mahkeme veya çocuk hakimine verilen rapor.
Doğum belgesi ¹	Bir kişinin ne zaman ve nerede doğduğu gibi bilgileri içeren ve genellikle kamu makamları ya da dini merciler tarafından düzenlenen belge.
Çocuğun duygusal istismarı ¹³	Hem tekil olaylar, hem de bir ebeveynin veya bakıcının bir süreç içinde, çocuğa gelişimi açısından uygun ve destekleyici bir ortam sağlamaması.
Çocuğun ihmal edilmesi ¹³	Hem tekil olaylar, hem de bir ebeveynin veya başka bir aile üyesinin, aslında mümkünken, çocuğun gelişimi ve esenliği için yapılması gerekenleri yapmaması.
Düşünme süresi ⁷	İnsan ticareti mağdurunun, suçun sebep olduğu olumsuz etkilerden kurtulması ve yetkililerle işbirliği yapma yapmayacağına serbest iradesiyle karar verebilmesi için tanınan otuz günlük süre.
En yakın akraba ¹	Bir kişiye kan yoluyla en yakın akrabalık ilişkisinde bulunan kişi ya da kişiler.
Erken evlilik ⁸	Henüz evliliğin getireceği sorumlulukları üstlenebilecek gelişim düzeyinde olmayan kişilerin evlilikleri.
Esaret ¹	Bir kişinin özgürlüğünden mahrum kalması ve bir başkasına boyun eğmesi, başka bir insanın kontrolü altında bulunması durumu.
Ev içi şiddet ⁹	Şiddet mağduru ve şiddet uygulayanla aynı haneyi paylaşmasa da aile veya hanede ya da aile mensubu sayılan diğer kişiler arasında meydana gelen her türlü fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddet.
Geçici göçmen işçiler ¹	Münferit bir işçi ile yapılan iş sözleşmesi ya da bir şirket ile yapılan hizmet sözleşmesi dahilinde belirli süreler boyunca kabul eden ülkede kalan kalifiye, yarı kalifiye ya da kalifiye olmayan işçiler. Sözleşmeli göçmen işçiler olarak da geçer.
Geçici koruma ¹⁵	Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılardan haklarında bireysel olarak uluslararası koruma statüsü belirleme işlemi yapılmayan yabancılara geçici koruma sağlama konusunda geliştirilen düzenleme.
Gerçek ve istikrarlı evlilik ¹	Konsolosluk veya göçmen yetkililerine göre uzun vadeli ve münhasıran sürmesi amacıyla gerçekleştirildiği için gerçek, kalıcı olması beklendiği için de istikrarlı olduğu tespit edilen evlilik.
Gezgin işçi ¹	Mutat olarak belirli bir Devlette ikamet eden ancak iş icabı kısa sürelerle başka bir Devlete veya Devletlere seyahat etmesi gereken göçmen işçi.
Göçebe ¹	Sabit bir yeri veya ikameti olmayan ve genelde su, gıda veya otlak aramak amacıyla bir yerden başka bir yere göç eden birey (genelde bir grubun mensubu).
Göçmen ¹	Maddi ve sosyal koşullarını iyileştirmek ve kendileri ve ailelerine ilişkin beklentilerini geliştirmek amacıyla başka bir ülkeye veya bölgeye hareket eden kişiler ve aile fertleri.
Göçmen kaçakçılığı ¹	Doğrudan veya dolaylı olarak, maddi ya da diğer maddi çıkar elde etmek amacıyla, bir kişinin, vatandaşı olmadığı ya da daimi olarak ikamet etmediği bir devlete yasadışı girişinin sağlanması. İnsan ticaretinden farklı olarak göçmen (insan) kaçakçılığında sömürü, zorlama ya da insan hakları ihlali yoktur.

Hassas grup ¹	Diğer gruplara kıyasla, çatışma ve kriz zamanlarında ayrımcı uygulamalar, şiddet, doğal ve çevresel felaketler veya ekonomik zorluklarla karşılaşma riski daha yüksek olan herhangi bir grup veya toplumdaki kesimler; çatışma ve kriz dönemlerinde daha fazla risk altında olan (kadınlar, çocuklar veya yaşlılar gibi) toplumsal gruplar ya da kesimler.
İkamet ¹	Belirli bir süre için belirli bir yerde yaşama fiili veya gerçeği; ikametgahtan farklı olarak bir kimsenin yaşadığı yer.
İkamet adresi ³	Türkiye'de adres kayıt sisteminde kayıtlı olunan yer.
İkamet izni ³	Türkiye'de kalmak üzere verilen izin belgesi.
İkametgah ¹	Bir kişinin fiziksel olarak bulunduğu ve vatani olarak gördüğü yer; o an için başka bir yerde ikamet ediyor olsa bile, bir kişinin dönmeyi ve kalmayı düşündüğü gerçek, sabit, asil ve daimi vatani.
İnsan ticareti ¹	Kuvvet kullanarak veya kuvvet kullanma tehdidiyle ya da diğer bir biçimde zorlama, kaçırma, hile, aldatma, gücünü kötüye kullanma ya da kişinin hassasiyetinden yararlanma veya başkası üzerinde denetim yetkisi olan kişilerin rızasını kazanmak için o kişiye veya başkasına kazanç ya da çıkar sağlama yoluyla kişilerin istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması ya da teslim alınması.
İnsani ikamet izni ³	Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 46. maddesindeki koşulları taşıyan kişilere, diğer ikamet izinlerindeki şartlar aranmadan, İçişleri Bakanlığı tarafından belirlenen süreler ile verilen izin.
Jussanguinis (kan bağı ilkesi) ¹	Bir çocuğun tabiiyetinin, doğduğu yere bakılmaksızın, anne babasının tabiiyetine göre belirlenmesi kuralı.
Jussoli (toprak bağı ilkesi) ¹	Bir çocuğun tabiiyetinin doğduğu yere göre belirlenmesi kuralı (tabiiyetin anne babadan geçebilmesinin yanı sıra).
Kadına karşı şiddet ⁹	Kadınlara, yalnızca kadın oldukları için uygulanan veya kadınları etkileyen cinsiyete dayalı bir ayrımcılık ile kadının insan hakları ihlaline yol açan ve 6284 sayılı kanunda şiddet olarak tanımlanan her türlü tutum ve davranış.
Kayıt dışı/ belgesiz göçmen ¹	Uygun belgelere sahip olmadan bir ülkeye giriş yapan veya ülkede kalan bu ülkenin vatandaşı olmayan kişiler.
Korunma ihtiyacı olan çocuk ⁴	Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuk.
Koruyucu tedbir kararı ⁹	6284 sayılı kanun kapsamında şiddet mağdurları hakkında hakim, kolluk görevlileri ve mülki amirler tarafından, istem üzerine veya resen verilecek tedbir kararları.
Koruyucu ve destekleyici tedbirler ⁴	Çocuğun öncelikle kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma konularında alınacak tedbirler.
Küçük ¹	İlgili ülkenin kanunlarına göre reşit olmayan, belirli medeni ve siyasi haklarını kullanmaya henüz ehil olmayan kişi.

Muvafakat ³	Hak sahibinin kendisini temsilen yapılan işleri uygun bulması. Yabancıların ikamet izninde başvuru sahibinin temsil yetkisini kullanarak yaptığı işlemlerde, anne veya babadan veya ergin çocuktan alınması öngörülmüştür.
Mülteci ¹	Irkı, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti ve siyasi görüşleri yüzünden haklı bir zulüm korkusu nedeniyle vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve söz konusu korku yüzünden, ilgili ülkenin korumasından yararlanmak istemeyen kişi.
Önleyici tedbir kararı ⁹	6284 sayılı kanun kapsamında şiddet uygulayanlar hakkında hakim, kolluk görevlileri ve mülki amirler tarafından, istem üzerine veya resen verilecek tedbir kararları.
Özel ihtiyaç sahibi ¹⁶	Refakatsiz çocuk, engelli, yaşlı, hamile, beraberinde çocuğu olan yalnız anne ya da baba veya işkence, cinsel saldırı ya da diğer ciddi psikolojik, bedensel ya da cinsel şiddete maruz kalmış kişi.
Refakatsiz çocuk ³	Sorumlu bir kişinin etkin bakımına alınmadığı sürece, kanunen ya da örf ve adet gereği kendisinden sorumlu bir yetişkinin refakati bulunmaksızın Türkiye'ye gelen veya Türkiye'ye giriş yaptıktan sonra refakatsiz kalan çocuk.
Sığınmacı ¹	Zulüm veya ciddi zarardan korunmak amacıyla, kendi ülkesi dışında bir ülkede güvenlik arayışında olan ve ilgili ulusal ya da uluslararası belgeler çerçevesinde mültecilik statüsüne ilişkin yaptığı başvurunun sonucunu bekleyen kişi.
Sosyal çalışma görevlisi ⁴	Psikolojik danışmanlık ve rehberlik, psikoloji, sosyoloji, çocuk gelişimi, öğretmenlik, aile ve tüketici bilimleri ve sosyal hizmet alanlarında eğitim veren kurumlardan mezun meslek mensupları.
Sosyal inceleme ⁴	5395 sayılı kanun kapsamındaki çocuklar hakkında mahkemeler, çocuk hakimleri veya Cumhuriyet savcılarınca gerektiğinde çocuğun bireysel özelliklerini ve sosyal çevresini göstermek üzere yaptırılan inceleme.
Soy ⁵	Nesep ve nesil; aile, üstsoy veya altsoy.
Soya bağlı yerleşimciler ¹	Kendi ülkeleri dışındaki bir ülkeye o ülkeyle olan tarihsel, etnik ya da diğer bağları nedeniyle kabul edilen yabancılar.
Şiddet ⁹	Kişinin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranış.
(Aile içi ve kadına yönelik) Şiddet mağduru ⁹	6284 sayılı kanunda şiddet olarak tanımlanan tutum ve davranışlara doğrudan ya da dolaylı olarak maruz kalan veya kalma tehlikesi bulunan kişi ve şiddetten etkilenen veya etkilenme tehlikesi bulunan kişiler.
(Aile içi ve kadına yönelik) Şiddet uygulayan ⁹	6284 sayılı kanunda şiddet olarak tanımlanan tutum ve davranışları uygulayan veya uygulama tehlikesi bulunan kişileri,
Tabiiyet ¹	Birey ve Devlet arasındaki yasal bağ.

Tedbir planı ¹⁰	Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik kapsamında tedbir kararlarını yerine getirmekle görevli kişi, kurum veya kuruluşlarca, bu tedbir kararlarının nasıl yerine getirileceği konusunda hazırlanan plan.
Vaka yönetimi ²	Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Yönetmeliği kapsamında kırılğan gruba dahil olup suçun etkileri sebebiyle psikolojik travma yaşayan, cinsel saldırıya veya istismara maruz kalan, yaşı veya cinsiyeti nedeniyle suçtan daha fazla etkilenen ve aile veya diğer sosyal çevre desteğinden yoksun olan mağdurlara yönelik hizmetlerin sistemli bir şekilde ve zamanında sunulabilmesi için gerekli planlama, uygulama, izleme ve koordinasyon işlemlerinin tek bir adli destek görevlisi tarafından etkin şekilde yürütülebilmesi amacıyla uygulanan yöntem.
Vasi ¹	Genelde, bir kişinin ehliyetizliği, maluliyeti veya çocuk olmasından dolayı, kendisinin veya mülkünün bakımını üstlenen, bu konuda kanunen yetkili kılınan kişi.
Vesayet ¹	Bir kişinin bakım ve kontrol sorumluluğu.
Zorla evlilik ⁸	İki kişiden en az birinin evlilik için tam ve özgür rıza göstermediği evlilik.

¹ IOM Uluslararası Göç Örgütü, Göç Terimleri Sözlüğü

² Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Yönetmeliği

³ 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

⁴ 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu

⁵ Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi "Zorla Evlilik ve Çocuk Evliliği" R 1468 [2005]

⁶ Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik

⁷ İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik

⁸ UNFPA "Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesine Yönelik Hukuki Bilgiler Rehberi"

⁹ 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun

¹⁰ Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik

¹¹ Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi

¹² Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi

¹³ Dünya Sağlık Örgütü "Çocuklara Kötü Muamelelerin Önlenmesi: Bu Konuda Harekete Geçilmesine ve Kanıt Toplanmasına Yönelik bir Kılavuz"

¹⁴ ILO 182 No'lu En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Eylem Sözleşmesi

¹⁵ Geçici Koruma Yönetmeliği

¹⁶ Refakatsiz ve Ailesinden Ayrı Düşmüş Çocuklara İlişkin Kurumlararası Rehber İlkeler

2

Göç Kapsamında Çocukların Korunmasını İlgilendiren Mevzuat Çerçevesi

Uluslararası Sözleşmeler	Kabul tarihi	Onay Tarihi / No.	İlgili Konu	İlgili Madde(ler)
Çocuk Hakları Sözleşmesi	20.11.1989	11.12.1994 / 22138	İş akışı	3, 7, 8, 12, 18
			Çocukla görüşme	3, 12
			Çocuğun yararı	2, 3, 22
Çocuk Haklarının Kullanılmasına Dair Avrupa Sözleşmesi	25.01.1996	01.02.2001 / 4620	Çocukla görüşme	
Küçüklerin Korunması Konusunda Makamların Yetkisine ve Uygulanacak Kanuna Dair Sözleşme	04.01.1977	12.01.1977 / 15817	İş akışı	7, 8, 16
Velayet Sorumluluğu ve Çocukların Korunması Hakkında Tedbirler Yönünden Yetki Uygulanacak Hukuk, Tanıma, Tenfiz ve İşbirliğine Dair Sözleşme	25.04.2016	05.05.2016 / 6707	İş akışı	23-28

Anayasa ve Kanunlar	Tarih / No.	İlgili Konu	İlgili Madde(ler)
T.C. Anayasası	18.10.1982 / 2709	Çocuğun yararı	41
Suç Mağdurlarının Desteklenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	10.06.2020 / 63	Çocuğun yararı	3
Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu	04.04.2013 / 6458	İş akışı	3, 5, 7, 15, 34, 46, 68, 75, 83
		Çocukla görüşme	46, 47, 55, 61, 62, 63, 70
		Çocuğun yararı	25, 46, 59, 66, 113
Sosyal Hizmetler Kanunu	24.05.1983 / 2828	İş akışı	3, 21
		Çocukla görüşme	21, 22
Çocuk Koruma Kanunu	03.07.2005 / 5395	İş akışı	3, 5, 6, 7, 9, 13, 36, 39
		Çocukla görüşme	5, 6, 13, 39

Anayasa ve Kanunlar	Tarih / No.	İlgili Konu	İlgili Madde(ler)
		Çocuğun yararı	4
Türk Medeni Kanunu	22.11.2001 / 4721	İş akışı	124, 295, 339, 404
		Çocuğun yararı	339
Ceza Muhakemesi Kanunu	04.12.2004 / 5271	İş akışı	158
		Çocukla görüşme	52, 236
		Çocuğun yararı	234
Nüfus Hizmetleri Kanunu	25.04.2006 / 5490	İş akışı	2, 8, 11, 17, 18
Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun	27.11.2007 / 5718	İş akışı	5, 13, 16, 50, 58
Türk Vatandaşlığı Kanunu	29.05.2009 / 5901	İş akışı	6, 7, 8, 27, 34, 44
Pasaport Kanunu	15.07.1950 / 5682	İş akışı	2
Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Yön ve Kapsamına Dair Kanun	22.11.2007 / 5717	İş akışı	7
Kişisel Verilerin Korunması Kanunu	24.03.2016 / 6698	Çocukla görüşme	3, 5, 6, 8, 9

Yönetmelik ve Tüzükler	Tarih / No.	İlgili Konu	İlgili Madde(ler)
Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik	17.03.2016 / 29656	İş akışı	68, 69, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 89, 122, 123
		Çocukla görüşme	22, 81, 82, 84, 85, 89, 116, 117, 123, 124
		Çocuğun yararı	4, 21, 22, 28, 32, 81, 82, 122, 123, 130, 142, 148
İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik	17.03.2016 / 29656	İş akışı	16, 17, 24
		Çocukla görüşme	18, 24
		Çocuğun yararı	17, 24

Yönetmelik ve Tüzükler	Tarih / No.	İlgili Konu	İlgili Madde(ler)
Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Yönetmeliği	30.04.2021 / 31470	İş akışı	35, 42, 43, 44
		Çocukla görüşme	40
		Çocuğun yararı	6
Ceza Muhakemesinde Ses ve Görüntü Bilişim Sisteminin Kullanılması Hakkında Yönetmelik	20.09.2011 / 28060	Çocukla görüşme	4
Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik	24.12.2006 / 26386	Çocukla Görüşme	19, 20, 21, 22
		Çocuğun yararı	20
Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik	24.12.2006 / 26386	İş akışı	18
		Çocukla görüşme	8
Geçici Koruma Yönetmeliği	22.10.2014 / 29153	İş akışı	3, 8, 22, 23, 27, 28, 30, 38, 48
		Çocukla görüşme	7
Türkiye'de Oturan Yabancıların Nüfus Kayıtlarının Tutulması Hakkında Yönetmelik	20.10.2006 / 26325	İş akışı	1, 5, 7, 13, 14
Türk Medeni Kanununun Velayet, Vesayet ve Miras Hükümlerinin Uygulanmasına İlişkin Tüzük	10.08.2003 / 25195	İş akışı	12
Nüfus Hizmetleri Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik	23.11.2006 / 26355	İş akışı	23
Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik	06.01.2023 / 31711	İş akışı	81, 8, 83
Evlendirme Yönetmeliği	07.11.1985 / 18921	İş akışı	11, 13, 14

3

Tespitten Müdahaleye İş Akışına Dair Yasal Düzenlemeler

Bu bölümde, yabancı bir ülkeden Türkiye'ye gelmiş olan çocukların risk altında olanlarının fark edilmesinden güvenli bir bakım ve gözetim olanağına erişmesine kadar geçen sürede çocuk koruma sisteminin adımları açıklanmış ve bu adımları gösteren bir iş akış çizelgesi sunulmuştur.

İş akış çizelgesi oluşturulurken Geçici Koruma Yönetmeliği kapsamında olan ve acil veya geçici koruma amacıyla sınıra gelen veya ülkeye kaçak girdikten sonra kayıt yaptırmak üzere başvuran yabancıların kolluk birimleri tarafından sevk merkezlerine gönderilmeleri [Geçici Koruma Yönetmeliği md.17], sevk merkezlerinde kimlik tespit ve kayıt işlemlerinin yapılması [Geçici Koruma Yönetmeliği md.19] sonrasında koruma veya ikamet izni başvurusunda bulunmalarından itibaren izlenecek süreç ele alınmıştır.

İnsani ikamet izninde mülakat, menşe ülke ve çocukla görüşme ve tespit mekanizmalarına özgü bir yasal düzenlemenin olmaması, insani ikamet izninin koruma hakkı vermemesi ancak bu izin talebi ile müracaat eden kişilerin genellikle korunma ihtiyacının da olması sebebiyle uluslararası korumaya ilişkin mevzuattan genel hatlarıyla faydalanılmıştır. Başvuru sırasındaki talebi ve statüsü ne olursa olsun, başvuru sahibinin kendisinin çocuk olması veya refakatinde bir çocuk bulunması halinde çocuğun korunma ihtiyacının genel hükümlere göre değerlendirilmesi gerektiğinden Çocuk Koruma Kanunu başta olmak üzere koruma mevzuatı da dikkate alınmıştır.

3.1 | Başvuru Yapılması

3.1.1 | Çocuk Velisi ile Birlikte ise

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununa İlişkin Yönetmelik [md.68] uyarınca uluslararası koruma talep eden başvuru sahibi, *aile üyeleri* adına başvuruda bulunabilir. Aile üyesi, başvuru sahibinin eşi, ergin olmayan veya bağımlı [ebeveyne] ergin çocuğu ifade eder [Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu md.3] ve bu durumda çocuklar velileri ile birlikte başvuru kapsamında yer alabilirler.

Başvuru konusunda ergin olmayan aile üyesinin muvafakati ayrıca aranmaz [Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununa İlişkin Yönetmelik md.68]. Bu kural, Türk Medeni Kanunu'nun "Ana ve baba, çocuğun bakım ve eğitimi konusunda onun menfaatini göz önünde tutarak gerekli kararları alır ve uygularlar." [md.339] düzenlemesi ile uyumludur. Ancak anne-babanın çocuğun yararını gözetip gözetmediğinin fark edilebilmesi için de çocukla ilgili karar alacak mercilere çocuğun görüşünün alınması yükümlülüğü getirilmiştir [Çocuk Hakları Sözleşmesi md.12].

Anne ve babanın ayrı olduğu durumlarda, velayetin kendisinde olduğunu belgeleyen anne ya da baba, işlemleri tek başına yapabilir. Ortak velayet durumunda ise başvuru sahibi ebeveynin talebi yanında diğer ebeveynin de muvafakati aranır. Muvafakat yazılı olabileceği gibi başvuru merciine müracaat ile de verilebilir. Eşlerden biri ve çocuk ayrı ülkelerde ise çocuk için başvuruda bulunan anne ya da babadan, diğer eşin bu taleple ilgili muvafakatini getirmesi istenir [Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununa İlişkin Yönetmelik md.122]. Bu talep, Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Yön ve Kapsamına Dair Kanun kapsamında düzenlenen çocuğun yerinin değiştirilmesi veya alıkonulması eylemlerinin önlenmesi ve olası diğer riskleri fark etmek bakımından önemlidir. Diğer eşin onayının bulunmaması veya çocuğun refakatindeki ebeveyninin yanında güvende olmayabileceğine dair şüphelerin bulunması durumunda çocuk koruma sisteminin işletilmesi gerekecektir. Çocuğun gelişim ve güvenliğinin risk altında olduğunu

düşündürecek sebeplerin çok ağır istismar durumları olması gerekmez. Tek ebeveyn söz konusu olduğunda, ebeveynin çalışmak veya resmi işlemleri takip etmek ihtiyacı ile hareket ederken çocuğu uzun süre yalnız veya yabancı kişilerin bakımına bırakmak zorunda kalması ihtimali de gözetilmesi gereken bir risk alanıdır. Bu durumda ebeveynin gündüz bakım desteği verecek profesyonel ve güvenilir bir hizmetten yararlanma olanağına sahip olması için bildirim mekanizmasının işletilmesi gerekecektir.

Özellikle silahlı çatışma ortamlarından gelen kişilerin, çocuklarının kendileri ile hareket etmesine eşlerinin verdiği muvafakati getirmesinin mümkün olmaması, insani ikamet izninde diğer eşin muvafakatinin aranması kuralının uygulanmasında zorluk yaşanmasına sebep olmaktadır. Bu durumda çocuğun yararının korunması bakımından izlenmesi gereken yol, veriye dayalı olarak işlem yapılması kuralının uygulanmasıdır. Çocuğun geldiği ülke ve bölge, geliş zamanı, birlikte hareket ettiği kişiler gibi bilgilere dikkat edilmeli ve ilk başvuru sırasında belge aranmaksızın korunma sağlansa bile sonrasında değişen koşullara göre belge talep durumu da değerlendirilmelidir. Örneğin, Ukrayna'dan savaştan kaçtığını ve bu sebeple savaştan eşinden çocukları için muvafakat almasının mümkün olmadığını söyleyen anne daha sonra çocukların babalarını görmesi için Ukrayna'ya gidip bir süre kaldığını söylediğinde, geri dönerken muvafakat getirme olasılığı göz önünde tutulmalıdır. Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Yön ve Kapsamına Dair Kanun (md.7), devletlerin harekete geçmesi için ilgili tarafın talebini aramaktadır: "Çocuğun, velayet hakkı ihlal edilerek yerinin haksız olarak değiştirildiğini veya alıkonulduğunu ileri süren kişi, kurum veya kuruluş, çocuğun geri dönmesini sağlamak için çocuğun mutad meskeninin bulunduğu merkezi makama veya Merkezi Makama veya Sözleşmeye taraf diğer herhangi bir devlet merkezi makamına başvurabilir." Bu bakımdan resen bir araştırma gerekmesede, muvafakat talep etmenin çocuk güvenliğini korumanın bir gereği olduğu ve muvafakat talep etme yetkisinden göç edenlerin savaştan kaçarak geliyor olması gibi bir olağanüstü durum sebebiyle vazgeçildiği dikkate alınarak, gelen her kişi bakımından olağanüstü koşulların ortadan kalkması hali takip edilmeli ve belge eksikliğinin giderilmesi sağlanmalıdır. Belge talep etmenin veya sunulmasının mümkün olmadığı hallerde, çocuğun kendisi ile birlikte olmayan ebeveyn tarafından aranıyor olması ihtimali gözetilerek, durum Dışişleri Bakanlığı'na sorularak, çocuğun bir refakatçi ile Türkiye'de bulunduğu hakkında bilgi paylaşılması sağlanabilir.

Çocuğun velilerinden sadece biri ile birlikte hareket ettiği durumlarda karşılaşılan bir diğer hukuki mesele, çocuğun velayetinin kendisine ait olduğunu gösterir mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi sorunudur. Yabancı mahkeme ilamının kesin delil veya kesin hüküm olarak kabul edilebilmesi için tanınması [Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun md.58], ilamların Türkiye'de icra olunabilmesi için yetkili Türk mahkemesi tarafından tenfizi [Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun md.50] kararı verilmelidir. Küçüklerin Korunması Konusunda Makamların Yetkisine ve Uygulanacak Kanuna Dair Sözleşme'ye [md.7] göre, çocuğun velayet ve vesayetine ilişkin alınan tedbirlere dair kararlar bütün doğrudan akit devletlerce tanınacaktır. Ancak küçükün mutad meskeninin bulunduğu devletin makamları, küçükün şahsı veya malları ciddi bir tehlikeye maruz kaldığı takdirde [Küçüklerin Korunması Konusunda Makamların Yetkisine ve Uygulanacak Kanuna Dair Sözleşme md.8] veya tanınacak karar kamu düzenine açıkça aykırı olduğu hallerde [Küçüklerin Korunması Konusunda Makamların Yetkisine ve Uygulanacak Kanuna Dair Sözleşme md.16] yabancı mahkeme kararını tanımakla yükümlü değildir ve kendisi tedbir alabilir. Yabancı mahkeme kararının tenfizi gerektiğinde ise ulusal hukuka ve uluslararası sözleşmelere göre tenfiz işleminin yapılması gerekmektedir. Göç İdaresi Başkanlığı için kendisine sunulan mahkeme kararının tanınmasının yapılmış olması çoğu durumda yeterli olması esastır. Zira tenfiz işlemine, çocuğun bir veliden alınıp diğerine teslim edilmesi gibi yabancı mahkeme kararının icra edilmesi gereken hallerde ihtiyaç duyulacaktır.

Örnek verilecek olursa, çocuğu ile seyahat eden bir yetişkin çocuğun velisi olduğuna dair mahkeme kararını ibraz ettiğinde, bu kişi Velayet Sorumluluğu ve Çocukların Korunması Hakkında Tedbirler Yönergesinden Yetki Uygulanacak Hukuk, Tanıma, Tenfiz ve İşbirliğine Dair Sözleşme¹ [md.23-28] ve Küçüklerin

¹ Taraf ülkeler: Almanya, Arnavutluk, Avustralya, Avusturya, Barbados, Belçika, Bulgaristan, Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik

Korunması Konusunda Makamların Yetkisine ve Uygulanacak Kanuna Dair Sözleşme'ye² [md.7,8,16] taraf ülkelerden geliyorsa, mahkeme kararı doğrudan tanınacaktır. Ancak hakim, çocuğun şahsının veya mallarının tehlikede olduğunu düşünüyorsa veya kamu düzenine aykırı bir karar olduğunu düşünüyorsa [çocuğun dilini bilmeyen birinin vasi olarak atanmış olması gibi³] tanıma yapmayabilecek ve kendisi çocuğun velayeti veya vesayet ile ilgili bir karar verebilecektir. Eğer velayet kararı kapsamında çocukla kişisel ilişki kurmak isteyen bir ebeveyn var ise, bu kararı icra ettirebilmek için yetkili mahkemede tenfiz talep etmelidir. İnsani ikamet izni taleplerinde, tanıma ve tenfiz işlemlerinin yapılabilmesi için kişinin Türkiye'de ikamet etme olanağının bulunması gerekeceğinden, ilk başvuruda velayet veya vesayet ilişkisini gösterir kararın tanıma ve tenfizinin yapılmış olması aranmasa bile daha sonra bu işlemin tamamlanması gerekir. Boşanma ve velayet ile ilgili kararların tanınması ve tenfizine dair davalar aile mahkemelerinde, aile mahkemesinin olmadığı yerlerde asliye hukuk mahkemelerinde, açılmalıdır. Bu davayı açacak kişilerin asgari olarak aşağıdaki belgeleri ibraz etmesi gerekir:

- Yabancı mahkeme kararının aslı
- Kararın kesinleştiğini gösterir şerh
- Apostil [tasdik şerhi]
- Yabancı mahkemenin vermiş olduğu kararın yeminli tercüman tarafından yapılmış ve noter veya Konsolosluk tarafından onaylanmış Türkçe tercümesi

Bu davaların usul hukuku bilgisi gerektirmesi sebebiyle başvurusunun hukuki yardıma ihtiyacı olacaktır. Bu nedenle, bulunulan il barosu gibi hukuki yardım alınabilecek kurumlara yönlendirilmesi gerekir.

Çocuğun velisi ile birlikte hareket ettiği durumlarda, velinin çocuğu temsil yetkisine saygı gösterilmesi Çocuk Hakları Sözleşmesi [md.18] gereğince devletin yükümlülüklerindedir. Bu bağlamda, aile bağlarını sürdürme konusunda azami özeni göstermek gerekir. AİHM 40031/98 sayılı "Gnahore v. Fransa" kararında bu durumu şöyle ifade etmektedir: "*Aile bağlarının koparılması çocuğun kökenlerinden koparılması anlamına geleceğinden, ailenin işlevsizliği açıkça anlaşılmadığı sürece çocukla ailesi arasındaki bağlar sürdürülmelidir.*"

Çocuğun velisi ile birlikte ikamet izni talebinde bulunması durumunda, ebeveynlerin ikamet izni sahibi olup olmadığı kontrol edilerek, değillerse düzensiz göçmen durumuna düşme sebepleri araştırılmalıdır. Bu durum değerlendirilirken çocuğun yararına önceliğin verilmesi gerekecektir [Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu md.46/1.a]. Bu kapsamda, çocuğa refakat eden yetişkinlerin talepleri değerlendirilirken çocuğun yararı ve çocuğun anne ve babasından ayrılmaması ilkeleri birlikte dikkate alınmalıdır. Bunun mümkün olmadığı durumlarda ise çocuğun yararı ilkesi gerektirdiğinde talebi anne ve babasından bağımsız değerlendirilebilmelidir. Çocuğun herhangi bir sağlık problemi olması, eğitimi ile ilgili gereklilikler de değerlendirmelerde özenle dikkate alınmalıdır. "Gnahore v. Fransa" kararından da anlaşılacağı üzere ailenin işlevsiz olduğu anlaşıldığında çocuğun bulunduğu yerdeki devletin çocuğu korumak üzere aile içi ilişkiye müdahale etme yetki ve sorumluluğu bulunmaktadır. Çocukla birlikte olan anne ve/veya babanın çocuğu ihmal veya istismara karşı koruyamadığı, temel ihtiyaçlarını karşılayamadığı hallerde ailenin işlevini tam olarak yerine getirmediği düşünülür.

Krallığı, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Dominik Cumhuriyeti, Ekvador, Ermenistan, Estonya, Fas, Fiji, Finlandiya, Fransa, Guyana, Gürcistan, Hırvatistan, Hollanda, Honduras, İrlanda, İspanya, İsveç, İsviçre, İtalya, Karadağ, Kıbrıs, Kosta Rika, Küba, Lesoto, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Macaristan, Malta, Monako, Nikaragua, Norveç, Paraguay, Polonya, Portekiz, Romanya, Rusya Federasyonu, Sırbistan, Slovakya, Slovenya, Türkiye, Ukrayna, Uruguay, Yeşil Burun Adaları, Yunanistan

² Taraf ülkeler: Almanya, Avusturya, Çin, Fransa, Hollanda, İspanya, İsviçre, İtalya, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Polonya, Portekiz, Türkiye

³ Ekşi, Nuray. [2018] "Yargıtay Uygulamasında Vesayete İlişkin Yabancı Kararların Tanınması Davalarında Karşılaşılan Sorunlar", Public and Private International Law Bulletin, 38[1], sf.44

Ailenin işlev bozukluğu sadece istismar riski anlamına gelmez, ebeveynlerin her ikisinin veya birinin sağlık probleminin olması, tek ebeveyn olma, refakatçi yetişkinin bakım sorumluluğunu üstlendiği çok sayıda kişinin (çocuk, yaşlı, hasta gibi) bulunması, herhangi bir gelirlerinin bulunmaması gibi hallerde de ebeveyn çocuğa karşı işlevlerini yerine getiremez. Bu gibi hallerin erken fark edilmesi ve çocuğun zarar görmemesini sağlayacak tedbirin alınması bulunulan yer devletinin sorumluluğudur.

Çocuğun kimlik edinmesi veya diğer resmi işlemlerinin yaptırılmaması da temel haklarını kullanmasını ve güvenliğini esaslı biçimde risk altına sokacağından, çocukla çalışan herkesin bu durumları dikkate alması ve ailenin yetersiz olduğu düşünülen diğer hallerde olduğu gibi böyle bir durumda da çocuğun korunmasından sorumlu olan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bildirim yapılması gerekecektir.

3.1.2 | Çocuk Velisi Olmayan Bir Refakatçi İle Birlikte İse

Çocuğun velisi olmayan bir yetişkin ile seyahat ettiği durumlarda yanında refakatçisi olduğunu söyleyen bir yetişkinin yetkilendirilmiş kişi olması gerekir. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununa İlişkin Yönetmelik [md.122] bu yetkilendirmeye ilişkin şu şartların mevcudiyetini aramaktadır:

- Çocuğun, refakatçi ile birlikte seyahat etmesine velisi tarafından onay verilmiş olması
- Refakatçinin çocuğun bakımı sorumluluğunu üstlendiğine ilişkin taahhütte bulunması
- Bu onay ve taahhüdün resmi bir makam önünde yapılması ve bu makam tarafından düzenlenmiş belgenin başvuru merciine ibraz edilmesi.

3.2 | Başvurunun Değerlendirmeye Alınması

Çocuk adına başvuru, veli, vasi veya yetkilendirilmiş refakatçi tarafından yapılacak olmakla birlikte, çocuk ayrı bir başvuru sahibi olarak kabul edilir.

Yönetmeliğin "Başvuru esnasında, aile üyelerinden herhangi birinin bağımsız değerlendirmeye ihtiyacı olduğuna idarece kanaat getirilirse başvurusu ayrı olarak alınır" hükmü [md.68] çocuklar için de geçerlidir. Özellikle veli veya vasinin ya da kanuni temsilcinin başvurusu ile ilgili bir sorun bulması sebebiyle çocuğun durumunun olumsuz etkilenecek olması, bu kişilerin çocuğun yararını gözetecek durumda olmamaları, işlemler için bu kişilere erişilemiyor olması, bu kişilere karşı çocuğa yönelik ihmal ve istismar sebebiyle soruşturma veya kovuşturma başlatılmış olması, çocuğun aile dışında korunmasına yönelik bakım tedbiri kararı alınmış olması gibi hallerde çocuğun yararının korunabilmesi için başvurusunun ayrı olarak alınmasını öngören bu madde uygulanabilecektir.

Çocuğun başvurusu, mümkün olduğunca adına başvuru yapan kişi ve aile üyeleri ile birlikte değerlendirilir [Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununa İlişkin Yönetmelik md.68]. Aşağıdaki hallerde başvuru değerlendirmesi ayrı yapılabilir:

- Ebeveynin durumunun çocuğun durumunu olumsuz etkileyecek olması,
- Ebeveynin ikamet izni almasına engel bir durum olması ve ikamet izni almamasının çocuğun yüksek yararını etkileyecek olması.

3.3 | Kimlik Tespiti

Başvuru sahibi kimlik bilgilerini doğru olarak bildirmek ve varsa kimliğini ispatlayacak belge ve seyahat dokümanlarını sunmakla yükümlüdür [Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununa İlişkin Yönetmelik md.69]. Çocuk koruma açısından bu aşamada hem çocuğun hem de refakatçisinin kimliğini tespit etmek ve yetkili kanuni temsilcinin bulunup bulunmadığını saptamak gerekir.

Çocuklarda kimlik tespiti, çocuğun korunması sürecinin ilk adımlarından biridir. Nesebinin korunması, kaçırılma ve alıkonulmadan korunması ve satılma, evlendirilme, çalıştırılma gibi istismara maruz kalmasının önlenmesi bakımından çocuğun ve refakatçinin kimliğinin doğru tespit edilmesi gerekir.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununa İlişkin Yönetmelik [md.69], bu konuda iki usul öngörmektedir:

- Çocuğun üzerinde geldiği ülkenin yetkili makamlarınca verilmiş bir kimlik belgesi var ise bu belge esas alınır.
- Başvuru sahibinin kimlik bilgilerine ilişkin belge sunamaması halinde, kimlik tespitinde kişisel verilerinin karşılaştırılmasından ve yapılan araştırmalardan elde edilen bilgiler kullanılır; başvuru sahibinin üzerinde ve eşyalarında mevzuata uygun olarak kontroller yapılabilir.

3.4 | Mülakat

Kimlik tespiti sonrası başvuru ile ilgili karar vermeden önce, bu kararın etkin ve adil olmasını sağlamak amacıyla başvuru sahibi ile mülakat yapılması öngörülmüştür [Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu md.75]. Devletler, çocuğun kendini "etkileyen her meselede" görüşlerini ifade edebilmesini garanti altına almalıdır.⁴ Uluslararası koruma mülakatının sadece başvuru sahibi yetişkin ile değil, adına başvuru yapılan çocuklar ile de özel olarak yapılması çocuğun katılım hakkının gereği, korunma hakkının da güvencesidir. Öte yandan bu hakkın kullanımı, sadece uluslararası koruma mülakatının yapılmasından ibaret görülmemelidir. **Her başvuru türünde ve işlemde çocuğun görüşünün alınması genel ilke olarak uygulanmalıdır.**

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununa İlişkin Yönetmelik uyarınca mülakat süreci aşağıdaki adımlardan oluşur:

- Mülakat teknikleri, mülteci hukuku, insan hakları hukuku ve menşe ülke bilgisi gibi alanlarda eğitim almış personelin görevlendirilmesi [md.81]
- Mülakat görevlisinin hazırlanması [md.83]
- Mülakata katılacak kişilerin belirlenmesi ve temin edilmesi [md.82]
- Mülakat odasının hazırlanması [md.84]
- Mülakat yapılacak çocuğun mülakat hakkında bilgilendirilmesi [md.85]
- Mülakatın gerçekleştirilmesi [md.86]
- Mülakatın raporlandırılması [md.89]

Çocukla yapılacak mülakatta, başvuru ile ilgili bilgi almak kadar, çocuğa yönelik riskleri fark etmek de önemlidir. Bu nedenle, çocukla görüşecek mülakatçının çocukla görüşme teknikleri, çocuklara yönelik

⁴ BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme [ÇHS] md.12; BM Çocuk Hakları Komitesi, Çocuğun Katılım Hakkı İle İlgili Genel Yorum No.12 [2019] md.8

ihmal ve istismar riskleri, çocuk koruma yöntemleri gibi konularda da bilgi sahibi olması beklenir. Bu kapsamda çocukla yapılacak görüşmenin de iki ana konusu olmalıdır: Başvuru konusu ve çocuğun korunma ihtiyacı.

İl Göç İdaresi Müdürlüğü'nde yapılacak mülakatta çocuğun korunma ihtiyacının fark edilmesi, hem çocuk koruma sistemini harekete geçirmek bakımından [Çocuk Koruma Kanunu md.6; Sosyal Hizmetler Kanunu md.21] hem de başvuru sürecinde izlenecek yolu [başvurucudan bağımsız veya başvuru ile birlikte değerlendirme gibi] belirlemek açısından önemlidir.

3.5 | Bildirim ve Sonrasında Yapılacaklar

Çocukla mülakat sonrasında aşağıdaki alanlarda bildirim yapma ihtiyacı doğabilir:

- 1 Daha önce [başvuru sırasında] yapılmamış ise vasi tayini için bildirim [Türk Medeni Kanunu md.404]
- 2 Korunma ihtiyacı bildirimini [Çocuk Koruma Kanunu md.6, Sosyal Hizmetler Kanunu md.21]
- 3 İnsan ticareti bildirimini [İnsan Ticareti ile Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik md.16]
- 4 Suç bildirimini [Ceza Muhakemesi Kanunu md.158]

3.5.1 | Vasi Tayini için Bildirim

Vasi tayini için bildirim sulh hukuk mahkemesine yapılması gerekir. Sulh hukuk hakimi başvuruyu esas defterine kayıt ettikten sonra, talebi inceler ve uygun bulması halinde bir vasi atar [Türk Medeni Kanununun Velayet, Vesayet ve Miras Hükümlerinin Uygulanmasına İlişkin Tüzük md.12].

3.5.2 | Korunma İhtiyacı Bildirimi

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu [md.3] ile Geçici Koruma Yönetmeliği'ne [md.3] göre aşağıdaki kişiler özel ihtiyaç sahibi kabul edilirler:

- Refakatsiz çocuk
- Engelli, yaşlı, hamile veya beraberinde çocuğu olan yalnız anne ya da baba
- İşkence, cinsel saldırı ya da diğer ciddi psikolojik, bedensel ya da cinsel şiddete maruz kalmış kişi

Özel ihtiyaç sahibi statüsündeki bu kişilere geçici barınma merkezlerine yerleştirilmede öncelik verilmelidir [md.23]. Refakatsiz çocuklar ise, esas olarak Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı kuruluşlarında barındırılır.

Geçici Koruma Yönetmeliği uyarınca gerek refakatsiz çocuklar, gerekse çocuğu ile göç eden yalnız anne ve babalar Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından geçici barınma merkezlerinin içinde ve dışındaki sağlanacak psikososyal hizmetlerden yararlanma [md.30], aileler için yer tahsisinden yararlanma [md.38], psikososyal destek ve rehabilitasyon hizmetleri ile acil ve zorunlu hallerde sağlık hizmetlerinden ücretsiz yararlanma [md.48] haklarına sahiptir. Çocukların ayrıca eğitim hizmetlerinden [md.28] ve aşı ve koruyucu sağlık hizmetlerinden [md.27.3] yararlanma hakkı bulunmaktadır.

Bunların yanında mülakat sırasında çocuğun korunma ihtiyacı olduğu şüphesinin doğması halinde durumun Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bildirilmesi gerekir.

Çocuk Koruma Kanunu'na [md.3] göre "bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuğun" korunma ihtiyacı vardır. Sosyal Hizmetler Kanunu [md.3] ise korunma ihtiyacı olan çocuğu beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olup, [1] anne veya babasız, anne ve babasız, [2] anne veya babası veya her ikisi de belli olmayan, [3] anne ve babası veya her ikisi tarafından terk edilen, [4] anne veya babası tarafından ihmal edilip; fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuk olarak tanımlar.

Çocuk Yaşta Evlilikler

Türkiye'ye yurt dışından gelen evli ve/veya çocuk sahibi olan çocukların evlilikleri ile ilgili izlenmesi gereken yol bakımından iki ayrı hukuki problem bulunmaktadır. İlki bu çocukların hukuki statülerine dairdir; ikincisi ise evliliğin hukuken geçerli kabul edilip edilmeyeceğine dairdir.

Çocuk Koruma Kanunu'na (md.3) göre daha erken yaşta reşit olursa bile 18 yaşını doldurmamış olan bireyler çocuktur ve dolayısıyla ilgili sözleşmeler, T.C. Anayasası ve Çocuk Koruma Kanunu başta olmak üzere kanunların çocukluk statüsüne bağlı tanıdığı bütün haklardan yararlanırlar. Bu kapsamda, çocuğun evlenme nedeniyle reşit olması halinde bile korunma hakkı bulunduğu dikkate alınmalıdır. Aynı zamanda çocuk yaşta evlilik söz konusu olduğunda bu evliliğin hukuken geçerli bir evlilik olmasının da bu sonucu değiştirmediklerine dikkat edilmelidir. Hukuken geçerli bir evlilik akti ile evlendirilmiş dahi olsa çocuğun ihmal veya istismardan korunma hakkı devam ettiğinden, bu nitelikte bir risk gören kamu görevlisinin durumu çocuğun korunmasından sorumlu makama (Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü veya çocuk hakimi) bildirmesi gerekir (Çocuk Koruma Kanunu md.6).

El alınması gereken ikinci konu, çocuk yaşta evliliğe atfedilecek hukuki değer konusudur. Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun (md.13), evlenme ehliyeti ve şartlarının belirlenmesinde taraflardan her biri için evlenme anında tâbi olunan milli hukukun uygulanacağını, evlilik akti şeklinin ise evliliğin gerçekleştiği ülke hukukuna göre belirleneceğini öngörmektedir. Yetkili yabancı hukukun belirli bir olaya uygulanan hükmünün Türk kamu düzenine açıkça aykırı olması halinde bu hüküm uygulanamayacak, Türk hukuku uygulanacaktır (Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun md.5). AİHM 60119/12 sayılı "Z. H. ve R. H. v. İsviçre" kararında 14 ve 18 yaşlarındaki Afgan vatandaşı başvuruçuların İran'da gerçekleştirdikleri dini nikahın İsviçre'ye sığınma talebi incelenirken tanınmamasının özel yaşama ve aile yaşamına saygı kuralını ihlal etmediğine karar vermiştir. Avrupa Birliği Parlamenterler Meclisi'nin "Zorla Evlilik ve Çocuk Evliliği" R 1468 (2005) kararında da zorla evlendirilme ve çocuk yaşta evliliklerin önlenmesi için, yurt dışında yapılan çocuk yaşta evliliklerin tanınmaması öngörülmektedir.

Bu düzenlemeler ışığında, farklı olasılıklar için izlenmesi gereken yolları şöyle belirleyebiliriz:

- 1 Taraflardan en az birinin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olduğu ve evlilik aktinin Türkiye'de yapıldığı durumlarda, bir kimsenin evlenebilmesi için 18 yaşını doldurmuş olması gerekir (Türk Medeni Kanunu md.124, Evlendirme Yönetmeliği md.14). Bu yaştan önce evlenilmesi istisnai bir durum olarak düzenlenmiş olup;
 - a 17 yaşını doldurmuş olan çocukların evlilik talebi, çocuğun yararını gözetten (Türk Medeni Kanunu md.339) bir veli veya vasi izni ile (Türk Medeni Kanunu md.124);
 - b 16 yaşını doldurmuş olan çocukların evlilik talebi ise, çocuğun yararını gözetten (Türk Medeni Kanunu md.339) veli veya vasi izni de olup olmadığına da bakılarak, olağanüstü durum ve pek önemli sebebin araştırılması suretiyle verilecek hakim kararı ile (Türk Medeni Kanunu md.124) kabul edilebilir.
- 2 Taraflardan en az birinin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olduğu ve evlilik aktinin yabancı bir ülkede yapıldığı durumlarda da, bir kimsenin evlenebilmesi için 18 yaş ve istisnalarına ilişkin kurallara uyulmuş olması gerekir (Türk Medeni Kanunu md.124, Evlendirme Yönetmeliği md.14). Zira, yabancı bir ülkede yapılan evlilikler de Türk mevzuatına aykırı olmamak şartı ile Türkiye'de geçerli kabul edilir (Evlendirme Yönetmeliği md.11).

3 Taraflardan her ikisinin de yabancı olduğu durumlarda, evlilik sözleşmesi ister Türkiye'de isterse bir başka yabancı ülkede yapılsın bu kişiler;

a Türkiye'ye geldiklerinde evlenme yaşı konusunda Türk hukukuna tabi olacaklardır. Ancak Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu kapsamındaki yabancıların evlenme taleplerini alan evlendirme memurlarının, il göç idaresi müdürlüklerince düzenlenmiş evlenme ehliyeti belgesi talep etmesi gerekmektedir.

Bu kişilerin evlenme manilerinin bulunup bulunmadığı il göç idaresi müdürlüklerince tutulan dosyalarındaki bilgi ve belgelere göre il göç idaresi müdürlüklerince tespit edilerek evlenme ehliyet belgesi düzenlenir. Bu kişilere ilişkin evlenme bildirimini il göç idaresi müdürlüğüne yapılıır. (Evlendirme Yönetmeliği md.13)

b Evlenme akdinin yapıma biçimi açısından ise akit nerede gerçekleşti ise o ülke hukukuna tabi olacaklardır. Ancak, tabi oldukları hukuka göre geçerli bir akit bulunduğunu ispat külfeti bunun olduğunu iddia eden tarafa aittir.

Bu koşullarda çocukların güvenliğinin sağlanabilmesi için aşağıdakilerin yapılması gerekir:

1 Evlenme yaşı bakımından Türk Medeni Kanunu hükümlerinin kamu düzeninden olduğunun bilinmesi ve bu yaşın gözetilmesi;

a Bu yaşın altındaki kişilerin evlenme ehliyet belgesi taleplerinin kabul edilmemesi.

b Bu yaşın altındaki kişilerin evlilik akitlerinin kabul edilmemesi.

2 Türkiye'nin göç aldığı ülke hukuklarına göre evlenme akdinin ispatına yarayan belgelerin bilinmesi ve bu belgelerin ibrazının istenmesi.

3 Evlenme ehliyet talebi reddedilen durumlarda, evli olduğu beyan veya tespit edilen ve bu evliliğe hukuki bir değer atfedilmeyen çocukların korunması için durumun çocuğun korunmasından sorumlu makamlara (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve çocuk mahkemesi) bildirilmesi ve ayrıca gerekli hallerde suç bildirimini yapılması.

4 Yasal istisnalara uygun olması sebebiyle evliliğe hukuki değer atfedilen durumlarda da çocuğun Çocuk Koruma Kanunu kapsamında olduğu dikkate alınarak, korunma ihtiyacının tespiti ve gerekli korumaların sağlanması için durumun çocuğun korunmasından sorumlu makamlara (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve çocuk hakimi) bildirilmesi.

| Acil Koruma

Çocuk Koruma Kanunu'na [md.9] göre derhal korunma altına alınmasını gerektiren bir durumun varlığı halinde çocuk, aile ve sosyal hizmetler il müdürlüğü tarafından bakım ve gözetim altına alınır. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununa İlişkin Yönetmelik [md.123], çocuğun refakatsiz olmasını bir acil koruma hali olarak görmüştür: "Refakatsiz çocuk derhal Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından koruma altına alınır ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından, uygun barınma yerlerine veya yetişkin akrabalarının ya da koruyucu bir ailenin yanına yerleştirilir."

Çocuğun acil koruma kararı ile Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı bir kuruluşa yerleştirildiği durumda, kuruma geldiği tarihten itibaren en geç beş gün içinde kurumun çocuk hakimine müracaat ederek bakım tedbiri kararı verilmesini istemesi gerekir. Hakim bu talep hakkında üç gün içinde karar verir. Acil korunma kararı en fazla otuz günlük süre ile sınırlı olmak üzere verilebilir; bu süre içerisinde sosyal inceleme tamamlanmalı ve kurum çocuk hakkında uygulanacak tedbirlerle ilgili talebini hakime iletmelidir [Çocuk Koruma Kanunu md.9].

| Koruyucu ve Destekleyici Tedbirler

İster çocuk hakkında acil koruma prosedürü işletilerek önce kurum bakımına alınmış ve sonra hakime müracaat edilmiş, ister kurum bakımına alınmadan çocuğun korunma ihtiyacı inceletirilmiş olsun, hakim çocuğun ihtiyacını tespit için sosyal inceleme yaptırabilir [Çocuk Koruma Kanunu md.7], çocuğu ve varsa veli veya vasisini ve ilgili kişileri dinler [Çocuk Koruma Kanunu md.13]. Bu incelemelerden sonra çocuk hakkında aşağıdaki koruyucu ve destekleyici tedbirlere hükmeder [Çocuk Koruma Kanunu md.5]:

- **Eğitim tedbiri:** Çocuğun bir eğitim kurumuna gündüzlü veya yatılı olarak devamına; iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna gitmesine veya meslek sahibi bir ustanın yanına yahut kamuya ya da özel sektöre ait işyerlerine yerleştirilmesine yönelik tedbir.
- **Danışmanlık tedbiri:** Çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetiştirme konusunda; çocuklara da eğitim ve gelişimleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol göstermeye yönelik tedbir.
- **Sağlık tedbiri:** Çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli tıbbi bakım ve rehabilitasyonuna, bağımlılık yapan maddeleri kullananların tedavilerinin yapılmasına yönelik tedbir.
- **Bakım tedbiri:** Çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi hâlinde, çocuğun resmi veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması veya bu kurumlara yerleştirilmesine yönelik tedbir.
- **Barınma tedbiri:** Barınma yeri olmayan çocuklu kimselere veya hayatı tehlikede olan hamile kadınlara uygun barınma yeri sağlamaya yönelik tedbir.

Bu tedbirler ile birlikte hakim tedbirlerin amaca ulaşmasını sağlamak için denetim kararı da verebilir. Bu durumda aile ve sosyal hizmetler il müdürlüğünden bir denetim görevlisi tayin edilmesini talep eder [Çocuk Koruma Kanunu md.36]. Denetim görevlisi denetim planı hazırlar, hakim onayından sonra uygulamaya başlar ve en geç üçer aylık periyotlar ile uygulamaları hakime raporlar [Çocuk Koruma Kanunu md.39].

Tedbirin türüne göre verilen karar Milli Eğitim Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ve yerel yönetimler tarafından uygulanır. Bu kurumların tedbir kararını uygulamakla görevlendirdiği kişi tedbir uygulama planı hazırlayarak hakim onayına sunar. Uygulanması süresince de en geç üçer aylık sürelerle rapor sunar [Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik md.18].

Kimlik Edindirme, Soybağını Koruma ve Vatandaşlık

Bir kimliğe ve vatandaşlığa sahip olmak her çocuğun hakkı ve çocuk korumanın da asli unsurudur. Bu suretle çocuğun yararının devletçe takip edilmesi ve temel haklarını koruyacak hizmetlerden yararlanması mümkün olabilecektir. Bu nedenle Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (md.7 ve md.8), her çocuğun doğumdan hemen sonra nüfus kütüğüne kaydedilmesi ve isim, vatandaşlık, anne-babasını bilme (soybağı) ve onlar tarafından bakılma hakkının tanınmasını ister.

BM Çocuk Hakları Komitesi, kimlik sahibi olmamanın, çocuğu eğitim ve sağlık haklarından yararlanamaz hale getirdiğine dikkat çekerek, bunun ayrımcılık yasağı ve çocuğun yararı ilkeleri ile çeliştiği görüşündedir. Komite, Belçika ile ilgili sonuç gözlemlerinde bu durumu şöyle dile getirir: "Komite mülteci statüsü için yaptıkları başvuru reddedilen, ancak 18 yaşına gelinceye kadar ülkede kalabilecek olan çocukların kimliklerinden yoksun bırakılmaları, sağlık ve eğitim dahil çeşitli haklardan tam olarak yararlandırılmamaları konusunda endişelidir. Komite'nin görüşüne göre, böyle bir durumun Sözleşme'nin 2. ve 3. maddeleri ile bağdaşırılığı kuşkuludur." (Belçika <RSG, Add.38, parag. 9)⁵. Komite Danimarka'nın sağlık ve eğitim haklarını gerekli hukuki korumadan yoksun olması sebebiyle fiilen sağlamlasını da yeterli bulmamıştır.⁶

Geçici Koruma Yönetmeliği, Türkiye'nin kara sınırlarına veya karasularına koruma bulmak amacıyla gelen yabancıları, acil ve geçici koruma bulma amacıyla gelmiş kişiler olarak kabul etmekte (md.8) ve sevk merkezlerinde kayıtları yapıldıktan sonra kendilerine bir geçici koruma kimlik belgesi verilmesini öngörmektedir (md.22). Geçici koruma kimlik belgesi verilen kişiler yabancılar kütüğüne kaydedilir ve kendilerine bir kimlik numarası verilir (Nüfus Hizmetleri Kanunu md.8, Türkiye'de Oturan Yabancıların Nüfus Kayıtlarının Tutulması Hakkında Yönetmelik md.5).

Türkiye'de herhangi bir amaçla en az altı ay süreli ikamet eden yabancıların kimlik bilgilerinin ve beyan edebilecekleri nüfus olaylarının yabancılar kütüğünde tutulması gerekmektedir (Türkiye'de Oturan Yabancıların Nüfus Kayıtlarının Tutulması Hakkında Yönetmelik md.1). Bir ailenin çocukları, erkek çocuklarının eş ve çocukları ile kız çocuklarının evlilik dışı dünyaya gelmiş çocukları yabancılar kimlik numarası ile birbirleriyle ilişkilendirilir (Türkiye'de Oturan Yabancıların Nüfus Kayıtlarının Tutulması Hakkında Yönetmelik md.7). Bu düzenlemeye göre kız çocuklarının evlilik içi çocukları ise babalarının yabancı kimlikleri ile ilişkilendirilecektir. Doğduktan sonra Türkiye'ye gelen çocuklar bakımından bu usulün uygulanması gerekir.

Türkiye'ye geldikten sonra doğum yapan yabancılar kütüğünde kayıtlı kişinin bu doğumu bildirmesi gerekmektedir (Türkiye'de Oturan Yabancıların Nüfus Kayıtlarının Tutulması Hakkında Yönetmelik md.14). Bu durumda çocuğunun kaydı yabancılar veri giriş formu ile kütüğe işlenir. Çocuk ile doğum bildiriminde bulunan anne veya baba arasında yabancılar kimlik numarası vasıtası ile bağ kurulur. Doğum bildirimlerinde veri giriş formu bildirimde bulunana imza ettirilir.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu 83. maddesine göre uluslararası koruma türlerinden birine kabul edilerek yabancı kimlik numarası alan yabancıların ikamet hakkı edinecekleri kabul edilmektedir.⁷ Bu statüyü alan bir yetişkin ise, mülteci ve ikincil koruma statüleri, ergin olmayan çocukları bakımından aile ikamet izni olanağı sağlamaktadır (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu md.34). Ancak şartlı mülteci statüsün alan yabancı için böyle bir imkan düzenlenmemiştir. Vatandaş olduğu ülkenin hukukuna göre birden fazla eşi bulunan kişinin bütün eşlerinden olan çocuklarının hepsi aile ikamet izninden yararlanabilirler. Aile ikamet izni çocuğa aşağıdaki olanakları sağlar:

- On sekiz yaşına kadar, öğrenci ikamet izni almadan ilk ve ortaöğretim kurumlarında eğitim alma hakkına sahip olurlar.

⁵ BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Uygulama El Kitabı, UNICEF [2002] sf. 319

⁶ BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Uygulama El Kitabı, UNICEF [2002] sf. 319

⁷ Ekşi, Nuray. [2018] "Mahkeme Kararları Işığında İnsani İkamet İzni", İstanbul Üniversitesi Public and Private International Law Bulletin, 38 [2] sf.253

- En az üç yıl aile ikamet izniyle Türkiye'de kalmış olanlardan on sekiz yaşını tamamlayanlar, talep etmeleri hâlinde bu izinlerini kısa dönem ikamet iznine dönüştürebilirler.

Birden fazla eşi bulunan kişilerin çocukları, eşlerden birinin üzerine kaydedilebilmektedir. Bu uygulama çocuğun aile ikamet izninden yararlanmasını mümkün kılar ancak çocuk annesi ile soybağı kurma hakkını kullanamamış olur. Türk hukukunda birden fazla kişi ile evliliğin mümkün olmamasından kaynaklanan bu durum için izlenebilecek bir diğer yol, çocuğun annenin nüfusuna kaydedilmesi [Nüfus Hizmetleri Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik md.23] ve babanın bu işlem sırasında alınacak tanıma beyanı [Türk Medeni Kanunu md.295] ile hem anne hem baba ile soybağının kurulmasını sağlayacak bir yöntem izlenmesi olabilir.

Kimlik düzenlerken dikkat edilmesi gereken konulardan biri de çocuğun anne-babası ile soybağının kurulması ve korunmasıdır. Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Kanunu'na [md.16] göre soybağının kuruluşu, sırasıyla aşağıdaki hukuklara göre yapılır [uygulanacak hukuk belirlenirken bu sıra izlenmelidir. Birinciden başlanır, o hukuk uygulanamıyorsa bir sonrakine geçilir.]:

- 1 Çocuğun doğum anındaki milli hukuku
- 2 Çocuğun mutad meskeni hukuku
- 3 Ananın veya babanın, çocuğun doğumu anındaki milli hukukları
- 4 Ana ve babanın, çocuğun doğumu anındaki müşterek mutad mesken hukuku
- 5 Çocuğun doğum yeri hukuku

Yönetmelik, anne veya babanın en az birinin yabancı olduğu durumlarda soybağının kurulmasını sağlayacak biçimde kimlik belgesi düzenlenmesi için izlenecek usulü şöyle belirlemektedir [Türkiye'de Oturan Yabancıların Nüfus Kayıtlarının Tutulması Hakkında Yönetmelik md.13]:

- Yabancılar kütüğünde kayıtlı ana ile Türk vatandaşı babadan evlilik dışında doğan çocuk, yabancılar kütüğüne annenin bildireceği baba adı ile yazılır. Çocuk ile anası arasında yabancı kimlik numaraları ile bağ kurulur. Anne ve babanın evlenmesi veya baba tarafından tanınması ya da mahkeme kararıyla babalığa hükmedilmesi halinde; çocuğun yabancılar kütüğündeki kaydı kapatılır. Çocuğun kaydı babasının kayıtlı bulunduğu haneye nüfus mevzuatı uyarınca tescil edilerek Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası verilir. Çocuğun kapatılan kaydı ile baba hanesindeki kaydı arasında bağ kurulur.
- Türk anneden evlilik dışı doğan, anasının aile kütüğüne ananın kızlık soyadı ve beyan ettiği baba adıyla kayıtlı olan çocuğun anasının, yabancılar kütüğünde kayıtlı baba ile evlenmesi veya çocuğun baba tarafından tanınması ya da mahkeme kararıyla babalığına hükmedilmesi halinde; olay nüfus mevzuatı hükümlerine göre çocuğun kaydına işlenir. Yabancılar kütüğünde kayıtlı bulunan babanın kaydına da yabancılar veri giriş formu ile olay işlendikten sonra baba ile çocuk arasında bağ kurulur.
- Yabancılar kütüğünde çocuğu ile birlikte kayıtlı bulunan annenin, yabancılar kütüğünde kayıtlı bulunan baba ile evlenmesi veya çocuğun baba tarafından tanınması ya da mahkeme kararıyla babalığa hükmedilmesi halinde; olay ilgililerin kayıtlarına yabancılar veri giriş formu ile işlenerek, yabancılar kimlik numaraları vasıtası ile aralarında gerekli bağlar kurulur. Çocuğun baba adının veya soyadının düzeltilmesi gerekiyor ise gerekli düzeltme yapılır.
- Yabancılar kütüğünde kayıtlı anne veya babanın, yabancılar kütüğünde kayıtlı olmayan yabancı ile evlenmesi veya yabancılar kütüğünde kayıtlı bulunan çocuğunun yabancılar kütüğünde kayıtlı bulunmayan yabancı tarafından tanınması ya da mahkeme kararıyla babalığa hükmedilmesi halinde, olay ilgililerin kayıtlarına yabancılar veri giriş formu ile işlenerek, gerekli açıklama yapılır.

Vatandaşlık edinmede izlenecek yol ise Türk Vatandaşlığı Kanunu ile belirlenmektedir [md.7 ve md.8]:

- Türkiye içinde veya dışında Türk vatandaşı anne veya babadan evlilik birliği içinde doğan çocuk Türk vatandaşıdır.
- Türk vatandaşı anne ve yabancı babadan evlilik birliği dışında doğan çocuk Türk vatandaşıdır.
- Türk vatandaşı baba ve yabancı anadan evlilik birliği dışında doğan çocuk ise soy bağı kurulmasını sağlayan usul ve esasların yerine getirilmesi halinde Türk vatandaşlığını kazanır.
- Türkiye'de doğan ve yabancı anne ve babasından dolayı doğumla herhangi bir ülkenin vatandaşlığını kazanamayan çocuk, doğumdan itibaren Türk vatandaşıdır.
- Türkiye'de bulunmuş çocuk aksi sabit olmadıkça Türkiye'de doğmuş sayılır.

Çocuğun vatansız kalmasının engellenmesi bakımından ülkeye giriş ve çıkış prosedürlerine de dikkat edilmesi gerekmektedir. Kural olarak Türkiye'ye gelen ve Türkiye'den çıkacak kişiler giriş ve çıkışlarda usulüne uygun düzenlenmiş ve muteber bir pasaport veya pasaport yerine geçen bir belge ibraz etmek zorundadır [Pasaport Kanunu md.2, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu md.5]. Ayrıca Türkiye'de 90 güne kadar kalacak yabancıların [vize muafiyeti olan ülkelerin vatandaşı olmaları hali hariç] buldukları ülkedeki konsolosluklardan alınmış vizeleri olmalıdır. Herhangi bir amaçla ülkemize gelecek 18 yaş altındaki çocukların vize müracaatları esnasında ebeveynlerinden her ikisinin de muvafakatinin alınması gerekmektedir. Anne-babası ayrı olan veya birinin hayatta olmadığını beyan edenlere ise çocuğun velayetine sahip olduğunu gösteren belgenin ibraz edilmesi kaydıyla ülkemize geliş amaçlarına uygun vize verilir.

Ülkeye giriş sırasında kimliği ispata yarayan belge ve ülkeye giriş için gerekli vizenin mevcudiyeti kontrol edilir ve aşağıdaki kişilerin girişine izin verilmez [Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu md.7]:

- a Pasaportu, pasaport yerine geçen belgesi, vizesi veya ikamet ya da çalışma izni olmayanlar ile bu belgeleri veya izinleri hileli yollarla edindiği veya sahte olduğu anlaşılanlar.
- b Vize, vize muafiyeti veya ikamet izin süresinin bitiminden itibaren en az altmış gün süreli pasaport veya pasaport yerine geçen belgesi olmayanlar.
- c Aksi yönde İçişleri Bakanı'nın onayı olmadığı sürece, vize muafiyeti kapsamında olsalar dahi, aşağıdaki özelliklere sahip yabancılar [Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu md.15]:
 - Talep ettikleri vize süresinden en az altmış gün daha uzun süreli pasaport ya da pasaport yerine geçen belgesi olmayanlar;
 - Türkiye'ye girişleri yasaklı olanlar;
 - Kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından sakıncalı görülenler;
 - Kamu sağlığına tehdit olarak nitelendirilen hastalıklardan birini taşıyanlar;
 - Türkiye Cumhuriyeti'nin taraf olduğu anlaşmalar uyarınca, suçluların geri verilmesine esas olan suç veya suçlardan sanık olanlar ya da hükümlü bulunanlar;
 - Kalacağı süreyi kapsayan geçerli sağlık sigortası bulunmayanlar;
 - Türkiye'ye giriş, Türkiye'den geçiş veya Türkiye'de kalış amacını haklı nedenlere dayandıramayanlar;
 - Kalacağı sürede, yeterli ve düzenli maddi imkana sahip olmayanlar;
 - Vize ihlalden veya önceki ikamet izninden doğan ya da Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanuna göre takip ve tahsil edilmesi gereken alacakları ödemeyi kabul etmeyenler veya Türk Ceza Kanunu'na göre takip edilen borç ve cezalarını ödemeyi kabul etmeyenler.

Ülkeye girişi sırasında yapılacak kontrollerde bu sebeplerden biri ile girişine izin verilemeyecek olan kişinin refakatinde bir çocuk var ise veya bu kişi çocuk ise durumun, yararına önceliğin verilmesi [Çocuk

Hakları Sözleşmesi md.3] ilkesi ve devletin bu durumdaki çocukları koruma ve insani yardımdan yararlanması için gerekli bütün önlemleri alma yükümlülüğü kapsamında değerlendirilmesi ve sınır dışı edilmemeleri gerekir. Bu durumda, çocuğun menşe ülkeye dönme olasılığı, bu işlemlerin yapılmasına kadar geçecek süre vb. faktörler dikkate alınarak hareket edilir. Çocuklar, temel haklarının ve güvenliklerinin sağlanamadığı ortamlarda bekletilmemelidirler. Kimlik belirleme ve sonrasındaki işlemlerde aşağıdaki ilkelere uygun hareket edilmelidir⁸:

- Giriş yapmak isteyen refakatsiz çocukların geliş önceliğine göre ve en kısa sürede tamamlanacak biçimde kimlik tespiti yapılmalıdır.
- Refakatsiz bir çocuğun kimliği belirlendikten hemen sonra bir vasi ve danışman tayin edilmelidir. Bu kişiler çocuk bakım alanında gerekli deneyime sahip olmalıdır ki, çocuğu yararını gözetebilsinler.

Türk Anne ve Babadan Yurtdışında Doğan Çocuğun Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı Olması Konusunda Anne-Babasının Yetkileri

Temel İlkeler

Türk anne ve babadan yurt dışında doğan çocukların, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmaları konusunda anne-babaların tercih haklarını değerlendirirken vatandaşlık hukukunun üç temel ilkesini dikkate almak gerekir⁹:

- Herkesin mutlaka bir vatandaşlığı olmalıdır.
- Herkesin yalnız bir vatandaşlığı olmalıdır.
- Herkes vatandaşlığını seçmede ve değiştirmede özgür olmalıdır.

Çocuğun Mutlaka Bir Vatandaşlığı Olması ve Yalnız Bir Vatandaşlığının Olması

Türk Vatandaşlığı Kanunu'na (md.6) göre, Türk vatandaşlığı "doğum ile" ve "kendiliğinden" kazanılmaktadır. Bu kural herkesin mutlaka bir vatandaşlığı olmalıdır ilkesini güvence altına alan bir düzenlemedir.

Nüfus Hizmetleri Kanunu da (md.11) Türk vatandaşlarına "yurt içinde nüfus müdürlüğüne, yurt dışında dış temsilcilığe müracaatla kendisini nüfus kütüklerine yazdırmaya ve kimlik kartı alma" mecburiyeti getirmekte ve ergin olmayanların nüfus olaylarını yazdırıp kimlik kartlarını alma görevini veli, vasi veya kayyımları, bunların bulunmaması halinde, çocukları yanlarında bulunduranlar ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'nun yetkili kıldığı kuruluş yetkililerine vermektedir.

Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi'ne (md.14) göre, herkesin yalnız bir vatandaşlığı olmalıdır ilkesi, aşağıdaki durumlarda çift vatandaşlığa engel olarak yorumlanamaz:

- Çocukların kendiliğinden doğum anında farklı vatandaşlıklar kazandıkları hallerde bu vatandaşlıkları elinde bulundurmaları,
- Diğer bir vatandaşlığın evlilik yolu ile kendiliğinden kazanıldığı durumlarda bu vatandaşlığa da sahip olmaları.

Bu kapsamda Türk Vatandaşlığı Kanunu da (md.44) çok vatandaşlığa izin vermektedir: "Herhangi bir nedenle yabancı bir devlet vatandaşlığını kazanan kişilerin, bu durumlarına ilişkin belgeleri ibraz etmeleri ve yapılacak inceleme sonucunda kayden aynı kişiler olduklarının tespiti halinde, nüfus aile kütüklerindeki kayıtlarına çok vatandaşlığa sahip olduklarına dair açıklama yapılır." Herhangi bir nedenle bir veya birden fazla yabancı devlet vatandaşlığını kazanan kişilerden ergin olanların kendilerinin, ergin olmayanların ise veli ya da vasisinin yurt içinde yerleşim yerinin bulunduğu nüfus müdürlüğüne, yurt dışında ise dış temsilciliklere yazılı bildirimde bulunması öngörülmüştür (Türk Vatandaşlığı Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik md.81).

⁸ BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi Uygulama El Kitabı, UNICEF [2002] sf. 317

⁹ Dolunay, Ayhan. [2016] "Vatandaşlık Hukuku Temel İlkelerinin Türk Hukuku ve Kıbrıs Türk Hukuku Açısından Değerlendirilmesi", TBB Dergisi, [122] sf. 378

Bu durumda Türk anne ve babadan doğmakla birlikte doğum yeri itibarıyla bir başka ülkenin vatandaşlığını da edinen çocukların veya anne veya babasının yabancı ülke vatandaşı olması sebebiyle bir başka ülkenin vatandaşlığına da hak kazanan çocukların, ikinci vatandaşlıklarının da nüfus müdürlüklerine veli veya vasileri tarafından bildirilmesi gerekir. Bu bildirim yapılmamasının müeyyidesi, diğer devlet vatandaşlığı ile gerçekleştirilen nüfus olaylarının, Türkiye'de nüfus kütüğüne kayıt ettirilememesidir (Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik md.83.6). Bu durumda Türkiye'de çocuğun anne ve babası ile soybağının kurulması ve buna bağlı haklar ile ilgili sorunlar ile karşılaşılacaktır.

Çocuğun Vatandaşlığını Seçme ve Değiştirmede Özgür Olması

Türk Vatandaşlığı Kanunu, doğumla kazanılan vatandaşlık bakımından Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığının kazanılmasında bir seçme hakkı öngörmemektedir. Ancak vatandaşlıktan seçme hakkı ile (Türk Vatandaşlığı Kanunu md.34) veya izinle çıkma (Türk Vatandaşlığı Kanunu md.25) olasılıkları düzenlenmektedir.¹⁰ Nüfus Hizmetleri Kanunu da (md.2) bu seçeneklere yer vermektedir: "Bu Kanun, Türk vatandaşları, doğumla Türk vatandaşı olup da çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybedenler ve bunların altsoyları ile Türkiye'de bulunan yabancıların nüfus hizmetlerinin düzenlenmesine, yürütülmesine ve geliştirilmesine ilişkin esas ve usul hükümlerini kapsar."

Aşağıda sayılı hallerde, seçme hakkını kullanarak Türk vatandaşlığından ayrılmak mümkündür (Türk Vatandaşlığı Kanunu md.34):

- a Ana ya da babadan dolayı soy bağı nedeniyle doğumla Türk vatandaşı olanlardan yabancı ana veya babanın vatandaşlığını doğumla veya sonradan kazananlar.
- b Ana ya da babadan dolayı soy bağı nedeniyle Türk vatandaşı olanlardan doğum yeri esasına göre yabancı bir devlet vatandaşlığını kazananlar.
- c Evlat edinilme yoluyla Türk vatandaşlığını kazananlar.
- d Doğum yeri esasına göre Türk vatandaşı oldukları halde, sonradan yabancı ana veya babasının vatandaşlığını kazananlar.
- e Herhangi bir şekilde Türk vatandaşlığını kazanmış ana veya babaya bağlı olarak Türk vatandaşlığını kazananlar.

Ancak bu hakkın ergin olma tarihinden itibaren üç yıl içinde vatandaşlıktan çıkmak isteyen kişi tarafından kullanılması gerekmektedir. Yukarıdaki hükümler gereğince vatandaşlığın kaybı ilgiliyi vatansız kılacak ise seçme hakkı kullanılamaz (Türk Vatandaşlığı Kanunu md.34).

Bu hüküm seçme hakkı kullanarak Türk vatandaşlığından ayrılma konusunda veli veya vasiye değil, ayrılacak kişiye talep hakkı tanındığı görülmektedir.

Bir diğer seçenek ise izinle vatandaşlıktan ayrılmaktır. Ancak bunun için de ergin olma veya ayırt etme gücüne sahip bulunma şartı aranmaktadır. Türk Vatandaşlığı Kanunu'na (md.25) göre vatandaşlıktan çıkma aşağıdaki koşullarla talep edilebilir:

- a Ergin ve ayırt etme gücüne sahip olmak.
- b Yabancı bir devlet vatandaşlığını kazanmış olmak veya kazanacağına ilişkin inandırıcı belirtiler bulunmak.
- c Herhangi bir suç veya askerlik hizmeti nedeniyle aranan kişilerden olmamak.
- d Hakkında herhangi bir mali ve cezai tahdit bulunmamak.

Vatandaşlıktan çıkma bakımından çocuğun ergin olmayı beklemeden talepte bulunması ayırt etme gücüne sahip olması halinde mümkündür. Ancak burada da veli veya vasi değil çocuk seçim yapmalı ve talepte bulunmalıdır.

¹⁰ Karademir, Ebru. "Türk Hukukunda Çifte/Çok Vatandaşlıktan Kaynaklanan Sorunlar" DEÜHF Dergisi Cilt: 20, Sayı: 1, 2018, Sf.247

Anne-babanın çocuğun vatandaşlığını belirlemede kullanabileceği olanaklardan biri Türk vatandaşlığından çıkma halidir. "Türk vatandaşlığını kaybeden ana ya da babanın talebinin bulunması ve diğer ebeveynin de muvafakat etmesi halinde çocukları da kendileri ile birlikte Türk vatandaşlığını kaybederler. Muvafakat verilmemesi halinde hakim kararına göre işlem yapılır." (Türk Vatandaşlığı Kanunu md.27)

Yurt Dışında Doğan Çocukların Vatandaşlığının Belirlenmesinde Velinin Rolü

Anne-babanın iradesi ile vatandaşlığın belirlenebileceği bir diğer olasılık, yurt dışında doğan çocuğun doğumunun bildirilmemesidir. Çocuğun 18 yaşını doldurmasına kadar olan zamanda anne-babası tarafından aile kütüğüne kayıt yaptırılmaması halinde, Türk vatandaşlığı kendiliğinden edinilememekte, talep üzerine bir inceleme sonucu edinilmektedir.

Yurt dışında doğup Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı anne-babası tarafından nüfusa kaydettirilmemiş olan çocuğun, 18 yaşını doldurduktan sonra talebi halinde, İçişleri Bakanlığı tarafından yapılacak inceleme sonucuna göre aile kütüğüne tescili gerçekleştirilecektir: "Yurt dışında yaşayan ve onsekiz yaşını tamamladığı halde doğumuna ilişkin bildirimde bulunulmayan kişilerin aile kütüğüne tescili, Türk vatandaşı ana veya babadan dolayı Türk vatandaşlığını kazandıklarının Bakanlıkça yapılacak inceleme sonucunda tespiti halinde mümkündür." (Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik md.8).

Ancak bu ihtimalde çocuğun Türkiye'ye resmi yollar ile gelmemesi gerekmektedir. Zira, nüfusa kaydettirilmemiş, ancak Türk anne-babadan doğmuş olması sebebiyle doğum ile vatandaşlık kazanmış olan çocuklar için Nüfus Hizmetleri Kanunu 17 vd. maddeleri gereğince takip ve kayıt usullerinin işletilmesi gerekecektir: "Nüfus müdürlükleri; süresi içerisinde bildirilmemiş çocukların veya nüfusa tescil edilmemiş erginlerin varlığını haber aldıkları takdirde; erginlerin kendilerini, çocukların veli, vasi veya kayımlarını, bunların bulunmaması halinde; büyük ana, büyük baba veya kardeşlerini ya da çocukları yanlarında bulunduranları veya muhtarları beyana davet etmeye yetkilidirler. İlgililer de bu davet üzerine otuz gün içinde nüfus müdürlüklerine başvurmak ve beyanda bulunmakla görevlidir. Verilen süre içerisinde bildirim yapılmaması halinde mülki idare amirinin göreceği lüzum üzerine kolluk kuvvetlerince bunların zorla getirilmesi için gereken işlem yapılarak çocuğun aile kütüklerine tescili sağlanır." (Nüfus Hizmetleri Kanunu md.17). Ayrıca aşağıdaki kişiler de nüfusa kaydettirilmemiş çocukları tespit ve bildirmekle görevlidir (Nüfus Hizmetleri Kanunu md.18):

- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı kuruluş yetkilileri
- Kolluk görevlileri
- Okul müdürleri
- Kamu veya özel kurumlar

Sonuç

Bu hükümlerden hareketle Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı anne ve babadan yurt dışında doğan çocukların vatandaşlığı ile ilgili olarak şu olasılıklardan söz edilebilir:

- 1 Doğum yeri neresi olursa olsun doğumla Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığını kazanırlar.
- 2 Anne-babanın bu doğumu konsolosluka bildirme ve çocuğu aile kütüğüne kaydettirme yükümlülüğü vardır.
- 3 Kayıt yaptırılmazsa:
 - a Çocuk yurt dışında yaşadığı ve talep etmediği sürece Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmaz.
 - b Çocuk yurt dışında yaşadığı ve 18 yaşını doldurduktan sonra talep ettiği takdirde, İçişleri Bakanlığı incelemesinden sonra uygun bulunması halinde Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olur.
 - c Çocuk yurt dışından Türkiye'ye gelecek olursa, Türkiye'de çocuğun nüfus kütüğüne kaydı bildirim üzerine veya resen yapılır. Bu nedenle, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı anne-babadan doğup aile kütüğüne kaydı yaptırılmamış olan çocuğu, bu durumu öğrenen kamu görevlisi nüfus müdürlüğüne bildirerek, kaydın yapılması için süreci başlatabilir.
- 4 Kayıt yaptırılırsa çocuk ergin olduktan sonra üç yıl içerisinde müracaat ederek seçme hakkını kullanarak vatandaşlıktan ayrılabilir veya ergin olduktan ya da ayırt etme gücüne sahip olduktan sonra süreyle bağlı olmaksızın izinle vatandaşlıktan çıkma talep edebilir.

3.5.3 | İnsan Ticareti Bildirimi

İnsan ticareti şüphesi, bir suç şüphesi olduğu için böyle bir durumun öncelikle Cumhuriyet savcılığına bildirilmesi gerekir [İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunmasına İlişkin Yönetmelik md.16]. Ancak insan ticareti mağduru olarak tanımlanan kişilere bu tanımlamaya bağlı haklar tanındığından, insan ticareti mağdurlarının aynı zamanda Göç İdaresi Başkanlığı'na da bildirilmesi gerekir [İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunmasına İlişkin Yönetmelik md.17]. İnsan Ticareti İle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik, bu suçun mağduru olan hem Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları hem de yabancılar için insan ticareti mağduru tanımlama yetkisini Göç İdaresi Başkanlığı'na vermektedir.

Tanımlama işlemi, Göç İdaresi Başkanlığı tarafından görevlendirilecek göç uzmanının yapacağı bir görüşme ve değerlendirme ile İl Göç İdaresi Müdürlüğü'nün kararından oluşmaktadır. Ancak bu işlemin yapıldığı sırada, çocuğun bir yerde ikametinin ve güvenliğinin sağlanmış olması, eğitim, tedavi vb. ihtiyaçlarının karşılanıyor olması, kendisine karşı işlenmiş olan suçla ilgili yürütülen soruşturma işlemleri için hukuki destek alıyor olması, yabancı ise ülkede kalabilmesi için ikamet izni verilmesi, bu süreçte yapılacaklar ile ilgili bilgi alabiliyor olması gerekmektedir. Bu kapsamda insan ticareti mağduru olma ihtimali olan çocuklara tanımlama sürecinde aşağıdaki güvencelerin sağlanması öngörülmüştür [İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunmasına İlişkin Yönetmelik md.24]:

- Aksi ispatlanıncaya kadar çocuk kabul edilmesi.
- Tanımlama sürecinde çocuğun yüksek yararı ilkesi gözetilmesi.
- Görüşmelerde mutlaka psikolog ya da sosyal çalışmacı bulunması.
- Mağdur olarak tanımlanan çocuğun, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın ilgili birimlerine teslim edilmesi.
- Eğitim hizmetine erişiminin sağlanması için Milli Eğitim Bakanlığı'nca alınacak özel hizmetlerden yararlanması.
- Gönüllü ve güvenli geri dönüş programı sürecinde de risk ve güvenlik değerlendirmesi yapılarak yüksek menfaatinin gözetilmesi.

3.5.4 | Suç Bildirimi

İnsani ikamet izni sürecinde bir çocuğun alıkoyma, kaçırılma, çocuğun cinsel istismarı, yaralama [dövülme] gibi suçlara maruz kalması halinde bu durumun Cumhuriyet savcılığına ihbar edilmesi gerekir [Ceza Muhakemesi Kanunu md.158]

Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Yönetmeliği uyarınca suç mağduru çocuklar için;

- Cumhuriyet başsavcılığı, mahkeme veya hakimin istemi üzerine suça sürüklenen veya korunma ihtiyacı olan çocukların kaygı düzeylerinin düşürülmesi, kendilerini rahat ifade edebilmeleri ve haklarında gereken tedbirlerin belirlenebilmesi için Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüğü tarafından adli destek görevlisi görevlendirilir [md.35.1].
- Adli destek görevlisi tarafından yukarıdaki işlemlerin yapılması sırasında çocuğun kırılğan gruba dahil olabileceğinin anlaşılması halinde bireysel değerlendirme yapılmak üzere çocuk kırılğan grup destek bürosuna yönlendirilir [md.35.4].
- Bireysel değerlendirme sürecinden sonra kırılğan gruba girdiği tespit edilen mağdur hakkında, mağdurun veya yasal temsilcisinin aydınlatılmış rızasıyla suçun fiziksel ve psikolojik sonuçları, mağdurun çevresindeki şartlar, ikincil mağduriyet ve sosyal ortam riski değerlendirilerek adli destek görevlisi aracılığıyla sunulacak hizmetlere ilişkin adli destek planı hazırlanır [md.42.1]

- Kırılgan gruba dahil olup ikinci fıkra kapsamına giren mağdurlara yönelik hizmetlerin sistemli bir şekilde ve zamanında sunulabilmesi için gerekli planlama, uygulama, izleme ve koordinasyon işlemlerinin tek bir adli destek görevlisi tarafından etkin şekilde yürütülebilmesi amacıyla vaka yönetimi uygulanabilir [md.44]

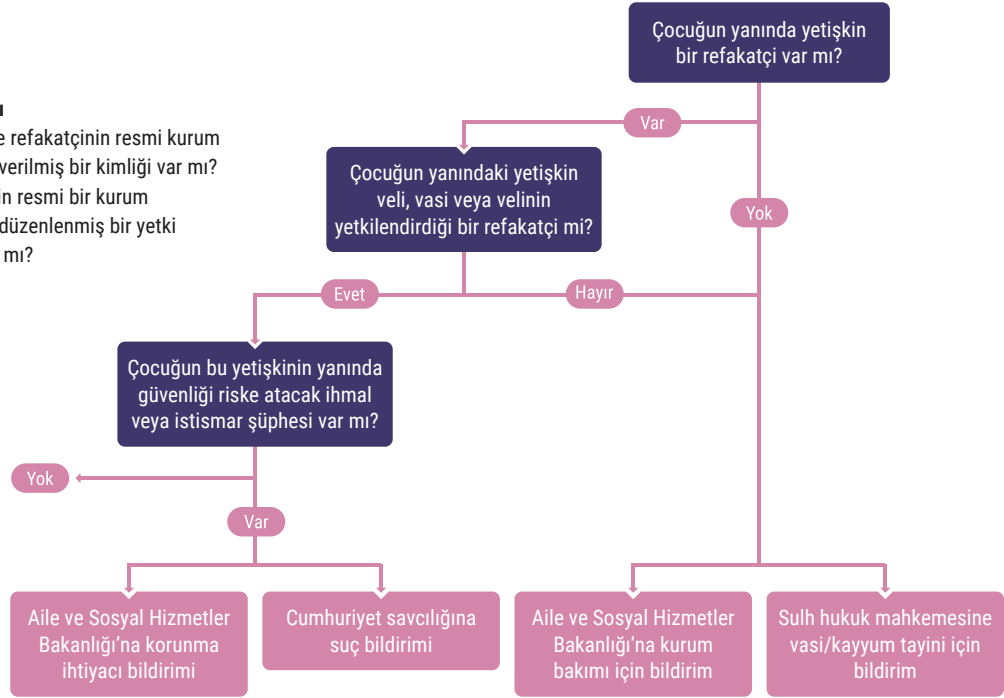
Ayrıca bireysel değerlendirme sonucunda kırılgan gruba girdiği tespit edilen mağdurlara adli destek görevlisi aracılığıyla aşağıdaki hizmetler de sunulabilir [Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Yönetmeliği md.43]:

- İfade veya beyan işlemlerinden önce kaygı düzeyini düşürmek amacıyla mağdura içinde bulunduğu ortamı, ilgili kişileri ve süreci açıklamak.
- Mağdurun kendini rahat ifade edebilmesi için alınması gereken tedbirleri Cumhuriyet savcısı veya hakime bildirmek ve mağdur dinlenilirken yanında bulunmak.
- Cumhuriyet savcısı veya hakimin isteği üzerine sosyal inceleme raporu hazırlamak.
- İfade ve beyan işlemlerinin adli görüşme odasında gerçekleştirilmesini Cumhuriyet savcısı veya hakime önermek.
- Tedavi veya rehabilitasyona ihtiyaç duyan mağdurları ilgili birimlere yönlendirmek.
- Adli süreç boyunca etkin desteğe ihtiyaç duyduğu değerlendirilen mağdurlara yönelik hizmetlerde vaka yönetimi uygulamak.

3.6 | Tespitten Müdahaleye İş Akış Şeması

Kontrol Soruları

- Çocuğun ve refakatçinin resmi kurum tarafından verilmiş bir kimliği var mı?
- Refakatçinin resmi bir kurum tarafından düzenlenmiş bir yetki belgesi var mı?

Yasal Dayanak	Sosyal Hizmetler Kanunu Madde 21 Çocuk Koruma Kanunu Madde 6	Ceza Muhakemesi Kanunu Madde 158	Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Madde 6 Sosyal Hizmetler Kanunu Madde 21 Çocuk Koruma Kanunu Madde 6	Türk Medeni Kanunu Madde 21
---------------	---	-------------------------------------	--	--------------------------------

4

Çocukla Görüşmede Dikkat Edilmesi Gerekenlere Dair Yasal Düzenlemeler

Bu bölümde, çocuğun görüş bildirme hakkı ile çocuğun ikincil örselenmesini¹¹ önleme amacıyla, bütün süreç adımlarında çocukla gerçekleştirilecek görüşmelerde dikkat edilmesi gerekenlere dair yasal düzenlemelere yer verilmiştir.¹²

4.1 | Görüş Bildirme Hakkı

Türk hukukunda doğrudan çocukla görüşme konusuna özgü bir yasal düzenleme bulunmamaktadır. Aşağıda açıklandığı üzere, çocuğun görüşünün alınması mevzuatta bir hak olarak düzenlenmekte, çocuktan bilgi almayı amaçlayan görüşmeler için ise mevzuatta bazı usul kuralları yer almaktadır.

Çocuğun görüşünün alınmasına dair ilk ve en temel düzenleme Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 12. maddesinde yer alır: "Taraf Devletler, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını bu görüşlere çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak, gereken özen gösterilmek suretiyle tanırlar."

Çocuğun görüşünün alınmasına yönelik temel ilke, göç ile Türkiye'ye gelen ve uluslararası koruma talebinde bulunan çocuklara uyarlandığında, çocukla görüşme konusunda şemsiye düzenlemeyi tespit etmiş oluruz. Buna göre, uluslararası koruma veya insani ikamet başvurusu sürecindeki her çocuk aşağıdaki haklara sahiptir:

- Görüş oluşturma yeteneğine uygun olarak kendisini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme.
- Yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak görüşüne özen gösterilme.
- Kendisini etkileyen bir karar alınacağı zaman ya doğrudan veya bir temsilci ya da uygun bir makam aracılığı ile dinlenme.

4.2 | Çocuğun Görüşünün Alınması

4.2.1

Görüşme İçeriğini Planlarken Dikkate Alınması Gereken Düzenlemeler

Uluslararası koruma, geçici koruma, ikamet izni talepleri ve özellikle insani ikamet başvurusu sürecinde çocuk ile aşağıdaki amaçlar ile görüşme yapılması gerekecektir:

- Başvuru ile ilgili olarak bilgilendirme

¹¹ İkincil örselenme (mağduriyet), adalet sisteminde yapılması gerekenlerin zamanında ve etkili biçimde yapılmamasından, delillerin toplanmamasından veya mağdurun ihtiyaçlarının dikkate alan usullerin uygulanmaması veya yönlendirmelerin yapılmaması ya da desteklerin sağlanmamasından kaynaklanan tekrarların veya hak kayıplarının yarattığı örselenmeleri ifade etmektedir.

¹² Bu rehberin hazırlandığı proje kapsamında, "insani ikamet izni süreçlerinde özel ihtiyaç sahipleriyle görüşme ilkeleri" başlıklı ayrı bir rehber de hazırlanmıştır. Görüşme ilkeleri konusunda detaylı bilgiye bu rehberden erişilebilir.

- Talep edilen koruma veya ikamet statüsünün gerekliliğinin tespiti
- Korunma ihtiyacının tespiti
- Hakkında alınacak karar ile ilgili görüşünün alınması

Çocukla yapılacak görüşmenin amacı, görüşmenin içeriğini de belirler. Dolayısıyla, amaca uygun bilgi alınmasını sağlayacak bir planlama yapmak ve bunu yaparken de her dört alanla ilgili olarak da yasal düzenlemeleri dikkate almak gerekir.

Çocuğun yararının korunmasına ilişkin usuli güvencelerden biri, çocuğa bir hukuki temsilci atanmasıdır. Bu işlemler sırasında da çocuğun süreci anlaması ve haklarını koruması zor olacağı gözetilerek kendisine bir hukuki temsilci atanması sağlanmalıdır. Bunun bağımsız bir temsilci olması bakımından bulunulan il barosunca yapılması gerekir. Aksi takdirde hukuki yardım, veli veya vasi ya da refakatçinin ya da idarenin belirlediği bir kişi tarafından sunulacak olup, amaca her zaman hizmet etmeyebilir.

Çocukla görüşme konusunda aşağıdaki ilkelere uygun hareket edilmelidir¹³:

- Çocuğun bir yasal danışmanı/temsilcisi olması sağlanmalı,
- Çocukla ilgili bilgi toplamaya yönelik ilk görüşmeler çocuğun gelişinden hemen sonra ve çocuğun yaş durumu gözetilerek yapılmalı,
- Refakatsiz çocuklarla bütün görüşmelerin mesleki olarak gerekli niteliklere sahip, mültecilik ve çocuk alanında özel eğitim görmüş kişiler tarafından yapılmalı ve eğer mümkünse çevirmenlik yapanlar da bu alanlarda eğitimli kişiler olmalı,

Her durumda, çocuğun görüşleri ve isteklerini öğrenmek ve gözetmek için çaba harcanmalıdır.

| *Başvuru ile İlgili Olarak Bilgilendirme*

Çocuklar da yetişkinler gibi başvurusu ile ilgili olarak bilgilendirilme hakkına sahiptir. Bu bilgilendirmenin kayıt anında yapılması gerekir [Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu md.70]. Bu bilgilendirme görüşmesi çocuğun gelişimi ve yaşı dikkate alınarak, aşağıdaki konuları içerecek biçimde yapılır:

- Takip edilecek usuller
- Başvurusunun değerlendirilmesi sürecindeki hak ve yükümlülükleri
- Yükümlülüklerini nasıl yerine getireceği ve bu yükümlülüklerle uymaması ya da yetkililerle iş birliğinde bulunmaması halinde ortaya çıkabilecek muhtemel sonuçlar
- İtiraz usulleri ve süreleri

| *Geçici Koruma Statüsünün Gerekliliğinin Tespiti*

Geçici koruma talep edildiğinde aşağıdaki koşulların varlığı aranacağından bunlara dair çocuktan da bilgi alınması gerekecektir [Geçici Koruma Yönetmeliği md.7]:

- Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış olma,
- Ayrıldığı ülkeye geri dönemeyecek olma,
- Acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel akın içerisinde göç etmiş olma

¹³ BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi Uygulama El Kitabı, UNICEF [2002] sf. 317

| Uluslararası Koruma Statüsünün Gerekliliğinin Tespiti

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, üç çeşit uluslararası koruma statüsü kabul etmektedir:

- Mülteci [md.61]
- Şartlı mülteci [md.62]
- İkincil koruma [md.63]

Mülteci ve şartlı mülteci statüsü için yapılacak görüşmede aşağıdaki alanlarda sorular sorulması gerekecektir:

- Vatandaşı olduğu ülke dışında bulunmasını zorunlu kılan veya ülkesine dönmesini zorlaştıran bir sebep var mı?
- Bu sebep, ülkesinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrama tehdidi ile ilişkili mi?
- Haklı ve makul mü?

İkincil koruma başvurusu var ise görüşmede aşağıdaki alanlarda sorular sorulması gerekecektir:

- Ölüm cezasına mahkum olma veya ölüm cezasının infaz edilecek olması
- İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak olma
- Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak olma

| İnsani İkamet Statüsünün Gerekliliğinin Tespiti

Çocukla yapılacak görüşmede ele alınacak konulardan biri, çocuğun insani ikamet izni şartlarını taşıyıp taşımadığıdır [Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu md.46]. Bunun için aşağıdaki soruların cevaplarını araştırmak gerekecektir:

- İnsani ikamet izni verilmesinde çocuğun yüksek yararı var mı?
- Çocuk veya ailesinin Türkiye'den çıkışları yapmalarını engelleyecek ya da Türkiye'den ayrılmalarını makul veya mümkün kılmayan haller var mı?
- Sınır dışı kararının alınmasını engelleyecek [Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu md.55] aşağıdaki hallerden biri var mı? [Bu koşullar herkes için ayrı değerlendirileceğinden veli veya vasisinden bağımsız olarak çocuk için de değerlendirilmelidir.]
 - Sınır dışı edileceği ülkede ölüm cezasına, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacağı konusunda ciddi emare bulunması
 - Ciddi sağlık sorunları, yaş ve hamilelik durumu nedeniyle seyahat etme riski
 - Hayati tehlike arz eden hastalıkları için tedavisi devam etmekte iken sınır dışı edileceği ülkede tedavi imkanı bulunmaması
 - İnsan ticareti mağduru olma sebebiyle mağdur destek hizmetlerinden yararlanma
 - Psikolojik, fiziksel veya cinsel şiddet mağduru olup tedavisi devam ediyor olma
- Sınır dışı etme kararı, kabul edilemez başvuru, başvurunun geri çekilmiş sayılması kararlarına karşı yargı yoluna başvurulmuş mu?
- Devam etmekte olan ilk iltica ülkesi veya güvenli üçüncü ülkeye geri gönderilmesi işlemleri var mı?
- Olağanüstü durum var mı?

| Korunma İhtiyacının Tespiti

Çocukla yapılacak görüşmede ele alınacak konulardan bir diğeri, çocuğun korunma ihtiyacının tespiti [Çocuk Koruma Kanunu md.5; Sosyal Hizmetler Kanunu md.21 ve md.22]. Bunun için aşağıdaki alanları kapsayacak biçimde görüşme yapılması önemlidir:

- Çocuğun anne ve/veya babasının;
 - Yanında olup olmadığı
 - Hayatta olup olmadığı
 - Bilinip bilinmediği
- Çoğun anne ve/veya babası hayatta değiller veya bilinmiyorlarsa vasi veya kayyum gibi bir kanuni temsilcisinin;
 - Olup olmadığı
 - Yanında olup olmadığı
- Veli veya kanuni temsilci çocuğun yanında değilse, refakatçisinin;
 - Bulunup bulunmadığı ve varsa yakınlık derecesi
 - Kanuni temsilcinin nerede olduğu
 - Refakatçinin kanuni temsilci tarafından yetkilendirildiğini gösterir geçerli bir belgenin varlığı
- Çocuğun özellikle aşağıdaki alanlarda bir suça maruz kalıp kalmadığı:
 - İnsan ticareti
 - Fiziksel istismar (yaralama)
 - Cinsel istismar
 - Duygusal istismar (tehdit, şantaj, kötü muamele vb.)
 - Kaçırma, alıkoyma
 - İşkence
 - Evlendirilme [kendi başına bir suç olarak düzenlenmemiş olmakla birlikte çocuğa yönelik birden fazla suçu işlenmesine neden olduğu için bunun da özellikle araştırılması gerekir]
- Çocuğun kanuni temsilci olan veya olmayan refakatçisinin yanında;
 - Güvende olup olmadığı
 - fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılma
 - başıboşluğa sürüklenme
 - Aşağıdakiler başta olmak üzere temel haklarını kullanıp kullanmadığı:
 - Eğitim
 - Tıbbi bakım
 - Beslenme
 - Oyun
 - Korunma
 - Refakatçinin kanuni temsilci olmadığı durumlarda kanuni temsilci ile görüşme olanağının bulunup bulunmadığı

| Hakkında Alınacak Karar ile İlgili Görüşünün Alınması

Yapılan görüşmede çocuğa, hakkında alınacak aşağıdaki kararlar ile ilgili görüşünün sorulması gerekir:

- İnsani ikamet izni verilmesi / verilmemesi ihtimalinde alınacak karar [Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu md.46-47; Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik md.22.3]
- Koruyucu, destekleyici tedbirler [Çocuk Koruma Kanunu md.13.2; Çocuk Koruma Kanunu'na Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbirlerin Uygulanması Hakkında Yönetmelik md.8.8] ve bu tedbirlerin denetimine ilişkin planlar [Çocuk Koruma Kanunu md.39.2]

4.2.2 | Görüşmenin Yönetimine Dair Düzenlemeler

Uluslararası koruma veya insani ikamet izni başvurusu yapan çocuk ile başvurunun alınması, kimlik tespitinin yapılması ve başvuru ile ilgili mülakatın yapılması gibi işlemlerin yanında, bu işlemler sırasında yanında bulunmak üzere görevlendirilecek psikolog, çocuk gelişimci veya sosyal çalışmacının da görüşme yapması gerekecektir.

Çocukla yapılacak her tür görüşmede yararının korunmasına, bu kapsamda ikincil örselenmeyi önleyecek tedbirlerin alınmış olmasına ve görüşlerini serbestçe ifade etme olanağı bulmasına dikkate edilmelidir. Yapılacak bütün görüşmeler, çocukların psikolojik, duygusal ve fiziksel gelişimleri konusunda yeterli bilgiye sahip nitelikli personel tarafından yapılmalıdır [Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik md.123].

Çocuğa süreci anlatmak, zorlandığı durumlarda destek olmak ve konuşulanları anlamasını veya çocuğun söylediklerinin anlaşılmasını sağlamak için, göç uzmanı ile birlikte görüşmeye psikoloji ve çocukla iletişim konularında mesleki bilgi ve tecrübeye sahip uzmanların eşlik etmesi ve çocukların görüşme öncesinde bu uzmanlarca bilgilendirilmeleri ve görüşmeye hazırlanmaları da ikincil örselenmeyi önlemenin bir aracıdır.

| Görüşmeyi Yapacak Kişi

Görüşmenin, mülakat, mülakat teknikleri, mülteci hukuku, insan hakları hukuku ve menşe ülke bilgisi gibi alanlarda eğitim almış personel tarafından gerçekleştirilmesi gerekir [Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik md.81]. Bu kapsamda, mülakatı yapacak kişinin aşağıdaki alanlarda bilgi ve beceri sahibi olması beklenmektedir [md.85]:

- Başvuru sahibinin özel durumları
- Menşe ya da önceki ikamet ülkesi, ülke kültürü
- Bu kültürü dikkate alınarak iletişim kurma
- Başvuru sahibinin bilgi vermesine engel teşkil edecek davranış ve tutumlardan kaçınma
- Özel ihtiyaç sahibi [refakatsiz çocuk, engelli, yaşlı, hamile, beraberinde çocuğu olan yalnız anne ya da baba veya işkence, cinsel saldırı ya da diğer ciddi psikolojik, bedensel ya da cinsel şiddete maruz kalmış kişi] kişilerin özel durumlarını göz önünde bulundurma

Bu hükümler gereğince çocukla görüşme yapacak kişinin çocuğun yaşı ve gelişim durumunu, ihmal veya istismar mağduru çocukların özellik ve ihtiyaçlarını dikkate alma ve ona uygun iletişim becerilerine sahip olması gerekecektir. Bu becerilerin tercüman kullanılmasını gerektiren hallerde tercümanda da aranması gerekir.

Çocuktan bilgi almaya yönelik yapılacak görüşmeler sırasında elde edilecek bilgiler çocuğun korunması veya suç soruşturması ile ilgili adli işlemlerin başlatılmasına da öncülük edebilecektir. Bu nedenle görüşmeyi yapacak kişinin bölüm IV.2.1.'de belirtilen içerik konusunda da bilgili olması gerekecektir.

| Görüşmenin Yapılacağı Ortam

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik [md.84], mülakatın gerekli teknik donanıma sahip ve mülakatın kesintiye uğramadan alınmasını sağlayacak bir odada yapılmasını, ayrıca bu odada başvuru sahibinin kendisini en iyi şekilde ifade etmesine imkan sağlamak amacıyla mülakatın mahremiyeti ve güvenliğine ilişkin her türlü tedbirin alınmasını öngörmektedir. Bu kapsamda gerekli teknik donanıma ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak aynı yönetmeliğin 85. maddesinde ses ve görüntü kaydı yapılabileceği öngörüldüğünden, bu odaların sahip olması gereken teknik donanım içerisinde ses ve görüntü kaydı yapacak düzenleme yer almalıdır.

Aynı yönetmelik ayrıca çocukların mülakatlarının, onlara en uygun ortamlarda yapılacağını da düzenlemekte [md.123], ancak bu ortamı tarif etmemektedir. Bu amaçla yararlanılabilecek tek kaynak Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Yönetmeliği [md.40] ile düzenlenen adli görüşme odalarına dair düzenlemedir. Buna göre görüşme odalarının genel standartları şunlar olmalıdır:

- Görüşme odasının, kurulduğu binanın kolay ulaşılabilir bir bölümünde, mümkünse girişi ayrı bir kapıdan olacak şekilde ve kısıtlı alan düzenlemelerine uygun olarak yapılandırılması.
- Her bir bölümün en az yirmi dört metre kare büyüklüğünde, ses yalıtımlı, aydınlık ve ferah olması.
- Bekleme, görüşme ve gözlem bölümlerinden oluşması.
- Bekleme odasında, çocuğun kendisini rahat hissetmesini sağlayacak oyuncak, boyama kiti, kağıt-kalem, çizgi roman gibi materyallerin bulundurulması.
- Görüşme odasının, mümkün olduğunca sade bir şekilde tasarlanması, gerektiğinde görüşme yapılan kişinin yaşına uygun bir şekilde kendisini ifade etmesini kolaylaştıracak oyuncak, yazı tahtası, boyama kalemleri, kağıt-kalem gibi materyallerin bulundurulması.
- Gözlem odasının, adli işlem sırasında hazır bulunabilecek kişilerin görüşmeyi rahatça takip edebileceği şekilde tasarlanması, odada Adalet Bakanlığı tarafından kurulan aynı anda ses ve görüntü nakledilmesi yoluyla kişilerin dinlenmelerine imkan sağlayan sistem ve UYAP bağlantısı ile görüşmenin sesli, görüntülü ve yazılı kaydı için gerekli teknik donanımın bulunması.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik [md.81] uyarınca engellilik durumu veya diğer mücbir sebeplere bağlı olarak, mülakat çocuğun bulunduğu yerde yapılabilir. Bu hüküm, özellikle küçük yaştaki çocuklarla yapılacak görüşmeler için önemli bir olanak sunmaktadır.

| İkincil Mağduriyetin Önlenmesi Amacıyla Sağlanacak Hizmetler

Ceza Muhakemesi Kanunu, mağdur çocukların tekrar tekrar dinlenmelerini ve bundan kaynaklanacak ikincil örselenmeyi önlemek için ses ve görüntü kaydı yapılmasını [md.52] ve mağdur çocuğun yanında uzman bulundurulmasını [md.236] öngörmektedir.

Uluslararası koruma ve/veya insani ikamet izni başvurusu yapan kişiyle yapılacak görüşmenin ses ve görüntü kaydına ilişkin düzenleme ise hem Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik'te [md.85] hem de insan ticareti mağduru çocukların tanımlama sürecinde yapılacak görüşmeleri için İnsan Ticareti ile Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik'te yer almaktadır [md.18.6]. Ancak ses ve görüntü kaydının standartları ile ilgili bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu konuda yasal düzenleme olarak Ceza Muhakemesinde Ses ve Görüntü Bilişim Sisteminin Kullanılması Hakkında Yönetmelik örnek alınabilir. Bu yönetmelikte sistem için gerekli standartlar şöyle düzenlenmektedir [md.4]:

- Görüntü ile sesin aynı anda güvenli bir şekilde iletilebilmesi ve kaydedilebilmesi gerekir.
- Görüntü, ilgilinin yüz ifadelerini, vücut hareketlerini, tavır ve davranışlarını gözlemlemeye; ses, ilgilinin duygularını anlamaya ve söylediklerini anlaşılır şekilde dinlemeye imkan verecek nitelikte olur.
- Bilgi, belge ve delillerin elektronik ortamda anında iletilebilmesi gerekir.

Mülakatın sesli veya görsel olarak kayıt altına alındığına ilişkin mülakat sonunda bir tutanak tanzim edilmesi ve bunun bir nüshasının mülakatı yapılan kişiye verilmesi öngörülmüştür [Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik md.85]

Çocukla yapılacak görüşme sırasında yanında uzman bulundurulması da Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik [md.123] ile öngörülmüştür. Buna göre; çocuklarla yapılan mülakatlarda, idare tarafından belirlenen psikolog, çocuk gelişimci, sosyal çalışmacı bulundurulur ve söz konusu uzmanlar ilgili kurumlardan talep edilir. Ayrıca, aynı yönetmelik uyarınca görüşme sırasında çocuğun ebeveyni veya yasal temsilcisi de hazır bulundurulabilir [md.82]

| Mülakata Hazırlık ve Mülakat

Mülakat öncesi bir hazırlık süreci olmalıdır. Hazırlık süreci; bilgi toplama, soruları hazırlama ve bilgilendirme aşamalarından oluşur [Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik md.85]:

- Öncelikle, başvuru sahibinin kayıt sırasındaki beyanlarının doğruluğunun tespit edilmesi amacıyla, mülakat öncesinde başvurudaki iddiaları, menşe ülke bilgisi ile ihtiyaç duyulacak diğer konulardaki hususları araştırılır ve yeterli bilgi toplanır.
- Mülakatta bu amaçla hazırlanmış form kullanılır, ancak mülakat görevlisi bunlar dışında da soru sorma yetkisine sahiptir. Bu nedenle hazırlık aşamasının önemli faaliyetlerinden biri de soruların hazırlanmasıdır.
- Mülakatta yer alacak tercüman ve diğer görevliler de mülakatın kapsamı ve uyulması gereken kurallar hakkında bilgilendirilmelidir.
- Çocuk da mülakat öncesinde aşağıdaki konularda bilgilendirilmelidir:
 - Kendisinin ve mülakata katılan diğer görevlilerin rolü
 - Başvurusuyla ilgili işlem süreci
 - Mülakatın amacı
 - İddia ve talebine ilişkin hususlarda doğru bilgileri vermesinin önemi
 - Varsa belgelerini sunma zorunluluğu
 - Mülakatın sesli ve/veya görsel olarak kayıt altına alınabileceği
 - Verdiği beyanı ile her tür bilgi ve belgesinin gizli tutulacağı, bu bilgilerin menşe ülke makamları, kendi aile üyeleri ve üçüncü kişilerle rızası olmadan paylaşılmayacağı
 - Göç İdaresi Başkanlığı tarafından belirlenecek diğer konular.

Mülakat, mülakat görevlisi tarafından gerçekleştirilir ve tamamlanmasının ardından mülakat raporu hazırlanır. Mülakat görevlisinin, kanaat ve değerlendirmeleri de bu raporda yer alır [Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik md.89].

| Kişisel Verilerin Kaydı ve Korunması

Uluslararası koruma ve insani ikamet izni ile ilgili çalışmaları yürüten ve bu kapsamda çocukla görüşme yapan kişileri bağlayan en temel kurallardan biri gizlilik ilkesidir. Bu kişiler, "görevleri sırasında edindikleri gizlilik derecesi taşıyan her tür bilgi, belge ve kişisel sırları yetkili kılınanlardan başkasına açıklayamaz, kendilerinin veya üçüncü şahısların yararına kullanamazlar" [Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik md.116.7].

Görüşme sırasında alınan kişisel veriler, başvuru sahibinin kimlik bilgileri ile birlikte, ne zaman ve kim tarafından alındığı belirtilmek suretiyle, bu amaca özgü sisteme kaydedilerek saklanır [Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik md.124].

Yapılan görüşme sonucunda hazırlanacak raporun çocuk, veli/vasisi veya kanuni temsilcisi ya da avukatı ile paylaşılması konusunda Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik 116.6 ve 117. maddeleri uygulanacaktır. Buna göre;

- Çocukların kişisel dosyasında yer alan belgeler, kendisi, yasal temsilcisi veya vekaletnamesini ibraz eden avukatı tarafından incelenebilir, birer örneği alınabilir. Çocuk hakkında Türkiye'de veya yurt dışında hazırlanmış bir sosyal inceleme raporu var ise bu rapor da bu hükme göre çocuğun kişisel dosyasında korunmalıdır.
- Belgeler, Göç İdaresi Başkanlığı tarafından yetkili kılınmış kimselere, belirlenmiş usul ve esaslara uygun olarak bir tutanak ile teslim edilir.
- Tutanakta, verilen belge örneklerinin sadece idari itiraz veya yargı sürecinde savunma amaçlı olarak kullanılabilmesi, üçüncü şahıslara verilmesi veya açıklanması halinde hukuki sorumluluk doğuracağı uyarıları da yer alır.

Yapılacak görüşmelerde edinilen bilgiler ve hazırlanan raporun, idari makamlarla ne şekilde ve ne ölçüde paylaşılacağı konusunda ise Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik [md.116.1] "başvuru sahibinin ve uluslararası koruma statüsü sahibinin tüm bilgi ve belgelerinde gizlilik esastır" ilkesini benimsemektedir. Bu belgeler, özel olarak belirlenmiş arşiv alanlarında muhafaza edilmeli ve yetkili kılınmış personelce işleme alınmalıdır. Ancak çocuğun korunması açısından bu bilgilerin aşağıdaki kurumlarla paylaşılması gerekebilecektir:

- Adli ve idari makamlarla
- Menşe ülkesi ile
- Menşe ülke dışındaki diğer ülkeler
- Uluslararası kuruluşlar

Bu kapsamda, çocuğun korunmasından veya suçların soruşturulmasından sorumlu makamlar yetkili kılınmış makamlar olduğundan, bu makamlara yapılan bildirim sırasında bazı bilgi ve belgelerin paylaşılması yasaldir. Bilgi paylaşımının, hangi bilginin, kiminle, ne zaman paylaşıldığını gösterir bir tutanak ile yapılması Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 8. maddesi ve T.C. Anayasası 20. maddesi ile korunan özel hayat ve aile hayatına saygı hakkının usuli güvencelerindedir.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik, Türkiye'deki kamu kurumları, çocuğun menşe ülkesi dışındaki ülkeler ve uluslararası kuruluşlarla bilgi paylaşılması gerektiği hallerde Göç İdaresi Başkanlığı tarafından uygun görülen bilgilerin paylaşılması esasını benimsemiştir [md.116.5].

Menşe ülke ile bilgi paylaşımı konusunda ise, Yönetmelik ikili düzenleme yapmaktadır [md.116.3 ve 116.4]:

- Uluslararası koruma başvurusunun değerlendirilme sürecinde başvuru sahibinin veya uluslararası koruma statüsü sahibinin bilgileri, menşe ülkesinin hiçbir kurumuyla paylaşılmaz.
- Uluslararası koruma başvuruları reddedilen ve menşe ülkelerine geri dönüş işlemleri başlatılanlar hakkında menşe ülke yetkilileriyle kurulabilecek her türlü iletişimde, başvuru sahibinin kendisini, bakmakla yükümlü olduğu kişileri ve halen menşe ülkede yaşamakta olan aile üyelerini tehlikeye düşürecek hiçbir bilgi ve belge paylaşılmaz.

Ayrıca açıkça bilgi paylaşımı konusunda bir düzenleme olmasa dahi, bilgi paylaşımının gerekeceği bazı alanlara da dikkat çekmek gerekir. İnsan ticareti mağduru çocukların güvenli geri dönüşleri için risk ve güvenlik değerlendirmesi yapılmasını öngören İnsan Ticareti ile Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik'in 24.5 hükmü bunlardan biridir. Tam ve eksiksiz bir risk ve güvenlik değerlendirmesi, çocuğun gideceği ülke makamları ile karşılıklı ve düzenli bilgi paylaşımını gerektirir. İnsan ticareti olmayan hallerde de, çocuğun korunma veya ikamet talebinin incelenmesi sırasında özellikle insani ikamet izni ve çocuğun yararı değerlendirmeleri yapılırken bazı bilgilerin edinilmesi veya paylaşılması gerekebilecektir.

Açıkça düzenlenmemiş hususlarda "çocuklarla ilgili bilgi paylaşımında, çocuğun yüksek yararı ilkesi gözetilir" ilkesi esas alınmalıdır [Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik md.116.8]. Zira, bilginin paylaşılması kadar, paylaşılmaması da hak kayıplarına neden olabilecek bir durumdur. Çocuğa yönelik riskler ve çocuğun güvenliğinin sağlanması için gereken durumlar, bunların başında gelir. Bilgi paylaşımının, yetkili kılınan makamlar ile ve amaca uygun biçimde, amacı, paylaşım zamanı ve paylaşılan kişileri gösteren bir belge ile yapılması önerilir.

Kişisel Verilerin Korunması Kanunu da, bu konuda şu esasları benimsemektedir:

- 1 Kimliği belirli veya belirlenebilir gerçek kişiye ilişkin her türlü bilgi, kişisel veri kabul edilir [md.3]. Bu nitelikteki kişisel verileri işlemek için ilginin açık rızası alınmalıdır [md.5].
- 2 Kişisel veriler ancak aşağıdaki haller açık rıza aranmaz ve başkalarına aktarılabilir [md.8):
 - a Kanunlarda açıkça öngörülmesi.
 - b Fiili imkânsızlık nedeniyle rızasını açıklayamayacak durumda bulunan veya rızasına hukuki geçerlilik tanınmayan kişinin kendisinin ya da bir başkasının hayatı veya beden bütünlüğünün korunması için zorunlu olması.
 - c Bir sözleşmenin kurulması veya ifasıyla doğrudan doğruya ilgili olması kaydıyla, sözleşmenin taraflarına ait kişisel verilerin işlenmesinin gerekli olması.
 - d Veri sorumlusunun hukuki yükümlülüğünü yerine getirebilmesi için zorunlu olması.
 - e İlgili kişinin kendisi tarafından alenileştirilmiş olması.
 - f Bir hakkın tesisi, kullanılması veya korunması için veri işlenmesinin zorunlu olması.
 - g İlgili kişinin temel hak ve özgürlüklerine zarar vermemek kaydıyla, veri sorumlusunun meşru menfaatleri için veri işlenmesinin zorunlu olması.
- 3 Kişilerin ırkı, etnik kökeni, siyasi düşüncesi, felsefi inancı, dini, mezhebi veya diğer inançları, kılık ve kıyafeti, dernek, vakıf ya da sendika üyeliği, sağlığı, cinsel hayatı, ceza mahkûmiyeti ve güvenlik tedbirleriyle ilgili verileri ile biyometrik ve genetik verileri özel nitelikli kişisel veridir [md.6].
 - a Özel nitelikteki kişisel verilerden aşağıda yer alanlar kanun ile düzenlenmiş ise kişinin açık rızası olmadan işlenebilir, düzenlenmemiş ise işlenmesi yasaktır:

- Kişilerin ırkı
 - Etnik kökeni
 - Siyasi düşüncesi
 - Felsefi inancı
 - Dini, mezhebi veya diğer inançları
 - Kılık ve kıyafeti
 - Dernek, vakıf ya da sendika üyeliği
 - Ceza mahkumiyeti ve güvenlik tedbirleriyle ilgili verileri
 - Biyometrik ve genetik verileri
- b** Özel nitelikteki kişisel verilerden sağlık ve cinsel hayat ile ilgili olanlar ise ancak kamu sağlığının korunması, koruyucu hekimlik, tıbbî teşhis, tedavi ve bakım hizmetlerinin yürütülmesi, sağlık hizmetleri ile finansmanının planlanması ve yönetimi amacıyla, sır saklama yükümlülüğü altında bulunan kişiler veya yetkili kurum ve kuruluşlar tarafından ilgilinin açık rızası aranmaksızın işlenebilir.
- 4** Özel nitelikteki kişisel veriler ise yeterli önlem alınmak kaydı ile ve ancak kamu sağlığının korunması, koruyucu hekimlik, tıbbî teşhis, tedavi ve bakım hizmetlerinin yürütülmesi, sağlık hizmetleri ile finansmanının planlanması ve yönetimi amacıyla, sır saklama yükümlülüğü altında bulunan kişiler veya yetkili kurum ve kuruluşlar tarafından ilgilinin açık rızası aranmaksızın aktarılabılır.

Buraya kadarki düzenlemelerden hareketle Kişisel Verilerin Korunması Kanunu hükümleri uyarınca, göç idaresi memurlarınca yapılacak gerçek kişiye dair her türlü bilgi kişisel veri kabul edilir ve ilgilinin kayıt ile ilgili açık rızası gerekir. Ancak kanunda yazılı bilgilerin kaydı için açık rıza şartı bulunmamaktadır. Kişilerin ad ve soyadları, her tür kimlik bilgileri, Türkiye'ye giriş ve çıkış tarihleri gibi bilgiler bu kapsamdadır. Özel kişisel veriler kapsamında yer alan ırk, etnik köken, siyasi düşünce vb. bilgilerin kaydı ise kanun ile düzenlenmemiştir ve kişinin açıkça rızası yok ise işlenemez ve paylaşılamaz. Çocuğun korunması ve risklerin tespiti ile ilgili çalışmalar kapsamında özel hayat ile ilgili bir çok bilginin mülakat tutanaklarında yer alması ve Türkiye'de çocuğun korunmasından sorumlu makamlar ile paylaşılması ise kanunla öngörülmüş bir hal olduğundan Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'na aykırılık teşkil etmeyecektir.

Yabancı bir ülke ile kişisel verinin paylaşımı ise Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'nda ayrıca düzenlenmiştir. Temel kural, kişisel verilerin, ilgili kişinin açık rızası olmaksızın yurt dışına aktarılmamasıdır. Ancak yukarıda belirtilen kişisel ve özel nitelikteki kişisel verilerin başkalarına aktarılabileceği hallerde, aşağıdaki koşullara bakılarak yabancı bir ülkeye de kişisel veriler aktarılabilecektir:

- Verinin aktarılacağı ülkede yeterli korumanın bulunması
- Yeterli korumanın bulunmaması durumunda Türkiye'deki ve ilgili yabancı ülkedeki veri sorumlularının yeterli bir korumayı yazılı olarak taahhüt etmeleri ve Kişisel Verileri Koruma Kurulu'nun izninin bulunması

Hangi ülkelerde yeterli korumanın olduğu Kişisel Verileri Koruma Kurulu tarafından belirlenerek ilan edilmektedir. Bu nedenle uygulama sırasında kontrol edilmelidir. Eğer aktarılacak kişisel veri, Türkiye'nin veya ilgili kişinin menfaatinin ciddi bir şekilde zarar görmesine neden olacak ise, bu işlemi yapacak göç idaresinin kuruldan izin talep etmesi gerekir [Kişisel Verileri Koruma Kanunu md.9].

Kişisel veriler söz konusu olduğunda verinin üçüncü kişilere aktarılması kadar ilgisinin hakkında tutulan kayıtlara erişimi de incelenmesi gereken önemli bir konudur. AİHM "Gashkin-Birleşik Krallık" davasında, bir kişinin kendisi hakkında tutulan bilgilere hiçbir sınırlama olmadan erişmesine izin verilmemesinin, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 8. maddesi kapsamında özel hayatına saygı gösterilmemesi anlamına

geldiğine karar vermiştir. Bu kapsamda, kayıtlara kimlerin erişebileceğine ilişkin düzenleme, bir yandan ilgisiz kişilerin erişimini engellemeyi, diğer taraftan ise ilgisinin erişebilmesini sağlamayı hedeflemektedir.

Bu konuda emsal bir düzenleme Çocuk Koruma Kanunu'nun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in çocuk hakkında hazırlanan sosyal inceleme raporları hakkında bilgi edinmeye dair 22. maddesinde yer almaktadır. Buna göre;

- Sosyal inceleme raporunun birer örneğini çocuğun avukatı veya yasal temsilcisi Cumhuriyet savcısından, mahkemeden veya çocuk hakiminden alabilir. Çocuğa raporun içeriği hakkında bilgi verilir. Ancak, söz konusu bilgi ve belgeler gizli tutulur, amacı dışında kullanılamaz.
- Çocuk ve avukatı hariç olmak üzere birinci fıkrada gösterilen kişilerin sosyal inceleme raporu hakkında bilgi sahibi olmasının çocuğun yararına aykırı olduğuna kanaat getirilirse, raporun incelenmesi kısmen veya tamamen yasaklanabilir. Ancak, sosyal inceleme raporlarından çocuğun bilgi sahibi olması halinde çocuğun psiko-sosyal gelişimini olumsuz yönde etkileyeceği kanaatine varıldığı takdirde çocuğun yarar ve esenliğinin gözetilmesi temel ilkesi nazara alınarak çocuğun gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek bilgileri içeren bilgi ve belgeler çocuğa verilmeyebilir.

| Görüşme Sonrası

Çocukla çalışırken, yapılan görüşme koruma veya ikamet izin talepleri ile ilgili değerlendirme dışında çocuğun korunması ile ilgili ihtiyaçlarını fark etmenin de bir aracı olduğu için görüşme sonrasında elde edilen bilgilere göre izlenecek yolun ve yapılacak bildirimlerin belirlenmesi gerekecektir. [Bkz. III.5]

Eğer görüşmede çocuğun refakatsiz olması veya refakatçinin çocuk için yeterli koruma ve gözetimi sağlayamadığı veya bizzat risk teşkil ettiği anlaşılır ise, durumun çocuğun korunmasından sorumlu makamlara [Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve çocuk mahkemesi] bildirilmesi gerekir [Çocuk Koruma Kanunu md.6, Sosyal Hizmetler Kanunu md.21]. Bildirim sonrasında çocuğun korunma ihtiyacı, bir sosyal hizmet uzmanı tarafından yapılacak sosyal inceleme ile belirlenir ve sosyal inceleme raporu düzenlenir [Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik md.19-21]. Bu rapor, koruma veya ikamet izni taleplerinde çocuğun yararı değerlendirmesinin de önemli bir aracıdır.

Aile birleşimi söz konusu olduğunda çocuğun gönderileceği ülke makamlarından da sosyal inceleme yaptırılması ve raporunun gönderilmesi talep edilebilir. Bu durumda Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonundan [IFCW] destek alınabilmektedir.

5

Çocuğun Yararının Gözetilmesine Dair Yasal Düzenlemeler

Bu bölümde, BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi 3. maddesi ile düzenlenen ve göç mevzuatında sıkça referans olarak yer verilmiş olan adli ve idari mercilerce alınacak bütün kararlarda çocuğun yararını koruma ilkesi ele alınmış, bu ilkenin uygulama alanları ve uygulama biçimi ile ilgili yasal düzenlemelere yer verilmiştir.

5.1 | Çocuğun Yararının Gözetilmesi İlkesi

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin temel ilkelerinden biri "kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararının temel düşünce" olarak kabul edilmesidir. Çocuğun yararını gözetme ilkesi devletlere iki asli görev yüklemektedir:

- 1 Çocuğun ana-babasının, vasilerinin ya da kendisinden hukuken sorumlu olan diğer kişilerin hak ve ödevlerini de göz önünde tutarak, esenliği için gerekli bakım ve korumayı sağlamayı üstlenmek ve bu amaçla tüm uygun yasal ve idari önlemleri almak.
- 2 Çocukların bakımı veya korunmasından sorumlu kurumların, hizmet ve faaliyetlerin özellikle güvenlik, sağlık, personel sayısı ve uygunluğu ile yönetimin yeterliliği açısından uyulması gereken ölçüleri belirlemek ve bunlara uyulmasını sağlamak.

BM Çocuk Hakları Komitesi'ne göre çocuğun yüksek yararı kavramı, hem Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde öngörülen tüm hakların eksiksiz biçimde gerçekleşmesini hem de çocuğun bütünsel gelişimini amaçlamaktadır ve çocuğun bütünsel gelişimi fiziksel, psikolojik, ahlaki ve manevi gelişimi ile insan olarak saygınlığının ileri taşınmasını kapsar.¹⁴ Bu nedenle Komite'nin şu vurgusu çocukla ilgili işlemlerde çocuğun yararını gözetecek kişiler için önemli bir yol göstericidir: "Çocuğun yüksek yararının ne olduğuna ilişkin yetişkin kişinin yargısı, çocukların Sözleşme'de öngörülen tüm haklarına saygıdan üstün gelemez."

Ayrıca Komite çocuğun yararının gözetilmesini öngören Çocuk Hakları Sözleşmesi 3. maddesinin, üç asli unsuru olduğuna dikkat çeker:¹⁵

- 1 Asli bir haktır.
- 2 Yorumlara ışık tutacak bir ilkedir.
- 3 Bir usul kuralıdır.

BM Çocuk Hakları Komitesi'nin, çocukla ilgili karar alan idari makamlardan güvence altına almasını istediği usuli güvenceler ise şunlardır:

- *Çocuğa görüşlerini ifade etme hakkı tanınması ve bunu sağlamak için gerekli olanağın sağlanması.* Bu olanaklar çocuğa yeterli bilginin verilmesi ve görüşünün sorulmasını içermelidir.
- *Veriye dayalı değerlendirme yapılması.* Çocuğun yararı değerlendirilirken mutlaka yeterli bilginin toplanmış olmasına dikkat edilmelidir.

¹⁴ BM Çocuk Hakları Komitesi, Çocuğun Yüksek Yararının Birincil Planda Dikkate Alınması Hakkı İle İlgili Genel Yorum No.14 (2013) prg.4

¹⁵ BM Çocuk Hakları Komitesi, Çocuğun Yüksek Yararının Birincil Planda Dikkate Alınması Hakkı İle İlgili Genel Yorum No.14 (2013) prg.6

- **Önceliğin verilmesi.** Çocukların büyümekte olmaları dikkate alınarak, geçen zamanın çocuk aleyhine işlediği ve gecikmelerin olumsuz etkileri göz önünde tutularak çocuklar ile ilgili kararlara öncelik verilmelidir.
- **Uzman personel.** Çocuğun yararının değerlendirilmesinin karmaşıklığı ve her değerlendirmenin kişiye özgü olma zorunluluğu bunu yapacak kişinin uzman olmasını gerektirir.
- **Hukuki gerekçe.** Çocukla ilgili karar veren merciler bu kararlarının gerekçelerini yazılı olarak sunmalıdır. Her konuda olduğu gibi yarar değerlendirilmesinin doğruluğu da ancak bu suretle sınına-bilecek ve tartışılacaktır.
- **Hukuki temsil.** Çocuğun yararının korunmasının en önemli güvencelerinden biri ebeveynleri dahil olmak üzere herkesten bağımsız bir hukuki temsile sahip olmasıdır. Çocuğun adli ve idari makamlar önünde temsili ile ilgili esasları düzenleyen Çocuk Haklarının Kullanılmasına Dair Avrupa Sözleşmesi'ne taraf olan Türkiye Cumhuriyeti, aşağıdaki dava türlerinde çocuğun temsilini kabul etmiştir:
 - Boşanma davaları
 - Ayrılık davaları
 - Çocukların velayetine ilişkin davalar
 - Ebeveynle çocuk arasında kişisel ilişki kurulması
 - Babalığın mahkeme kararı ile kurulmasına ilişkin davalar

Göç, sığınma ve mültecilik sürecindeki çocuklar bakımından yararlarının korunması ilkesi ve uygulama biçimleri bakımından UNCHR (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği) tarafından düzenlenen İltica Arayışında Olan Refakatsiz Çocuklar Konusunda Uygulanacak Politikalar ve Usullere İlişkin İlkeler (1997) yol gösterici niteliktedir.¹⁶ Aynı zamanda mülteci statüsü tanınmasa da iltica arayışında olan bütün çocukların bakım ve korunma ihtiyaçlarının karşılanması konusunda izlenecek usuller ve bağlı kalınacak ilkeler hakkında kullanılabilir bir diğer kaynak da yine UNCHR tarafından 1994 yılında yayınlanan Mülteci Çocuklar Koruma ve Bakım İlkeleri'dir.¹⁷ Bu ilkeler ışığında hazırlanan Refakatsiz ve Ailesinden Ayrı Düşmüş Çocuklara İlişkin Kurumlar Arası Rehber İlkeler¹⁸ de çocuğun yararının korunması bakımından öne çıkan prensiplerin uygulamaya geçirilişine dair örnekler içermektedir.

Çocuğun yararı değerlendirmesi kendi başına asli bir hak olmanın yanı sıra çocuğun haklarını kullanmasının güvencesini oluşturan bir usul şartıdır. Çocuğun yararını gözetmek için çocuğun yaşama, tıbbi bakım alma, eğitim, ihmal ve istismardan korunma, ailesinden ayrılmama, bir vatandaşlığa ve kimliğe sahip olma, yeterli yaşam standardına sahip olma gibi temel haklarının tamamını kapsayıcı bir değerlendirme yapılması gerekir. Mahkemeler önüne giden konularda da çocuğun yararı değerlendirmesi bu hakların kullanımı kapsamında yapılmaktadır. Örneğin, "Tuquabo-Tekle" davasında AİHM, ev sahibi ülke dışında aile birleşimi için 'üstesinden gelinemez' bir engelin mevcut olduğunu tespit etmiştir: "Menşe ülkesinde kalan çocuğuyla aile birleşimi talep eden annenin varış ülkesinde de orada yetişmiş olan ikinci bir çocuğu vardır. Menşe ülkesinde ailenin tamamının yerleşmesinin ikinci çocuğa yol açacağı zorlukları göz önünde bulundurarak Mahkeme, varış ülkesinde birleşimin, aile hayatını geliştirmek için en uygun çözüm olacağı sonucuna varmıştır."¹⁹

¹⁶ www.unhcr.org/media/guidelines-policies-and-procedures-dealing-unaccompanied-children-seeking-asylum [E.T. 27.08.2023]

¹⁷ www.refworld.org/docid/3ae6b3470.html [E.T. 27.08.2023]

¹⁸ www.unicef.org/turkiye/media/4641/file/REFAKATSIZ%20ve%20AİLESİNDEN%20AYRI%20DÜŞMÜŞ%20ÇOCUKLAR%27a%20İlişkin%20Kurumlararası%20Rehber%20İlkeler.pdf [E.T. 27.08.2023]

¹⁹ Avrupa Konseyi (2012). Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında Özel Hayat ve Aile Hayatına Saygı Gösterilmesi Hakkının Korunması [rm.coe.int/16806f15ae E.T. 23.10.2023] sf.90

5.2 | Çocuğun Yararının Gözetilmesi İlkesine İlişkin İç Hukuktaki Düzenlemeler

5.2.1 | Çocuğa Görüşlerini İfade Etme Hakkı Tanınması ve Bunu Sağlamak İçin Gerekli Olanağın Sağlanması

Çocuğun yararının gözetilmesi ilkesi iç hukukta ilk olarak TC Anayasası'nda yer alır. Ailenin Korunması ve Çocuk Hakları başlıklı 41. maddede çocuğun yararının korunması ilkesinin devlete yüklediği görevlerden biri olan koruma yükümlülüğü düzenlenmektedir: "Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir. Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır."

Türk Medeni Kanunu'na [md.339] göre ise anne ve baba da çocuğun bakım ve eğitimi konusunda karar alırken onun menfaatini göz önünde tutmak, olgunluğu ölçüsünde çocuğa hayatını düzenleme olanağı tanımak ve önemli konularda olabildiğince onun düşüncesini göz önünde bulundurmakla yükümlüdürler. Yargıtay da çocuğun yararının korunması ile görüşünün alınması arasında önemli bir ilişki olduğuna dikkat çekmektedir: "Önemli olan ayırt etme gücüne sahip olan çocuğun kendi yararı için nasıl bir karar verilebileceği hususunda uygun ortam ve koşullarda görüşünü ifade etmesine imkan tanınmasıdır."²⁰

Göç mevzuatında ise refakatsiz çocuk ve istismar mağduru çocukların tespitinde öncelik ilkesi düzenlenmiş [Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu md.113.1] olmakla birlikte, bunun usulleri düzenlenmemiştir (insani ikamet sürecindeki çocuğun görüşünün alınması ile ilgili düzenlemeler için bkz. 4.bölüm).

Örneğin;

1983 doğumlu yabancı ve 2014 doğumlu kızı için yapılmış insani ikamet izni talebi bulunmaktadır. Yabancıların 2018 yılında Türkiye'ye yasal giriş yaptıkları ancak yasal kalış başvurusunda bulunmadıkları bilinmektedir. Anne hakkında fuhşa teşvik ve aracılık suçundan işlem yapıldığı ve çocuğun da aynı evde bulunduğu tutanaklarda yer almıştır. Anne bu iddiaları reddetmektedir. Bu başvuruda çocuğun yararı değerlendirmesinin yapılabilmesi için çocukla görüşlerini serbestçe ifade edebileceği güvenceler sağlanarak görüşme yapıldıktan sonra karar verilmeli ve annenin başvurusundan bağımsız değerlendirme yapılmalıdır. Zira annenin çocuğun cinsel istismarına sebep olması halinde çocuğun anneye karşı da korunması gerekecektir.

5.2.2 | Veriye Dayalı Değerlendirme Yapılması

Çocuklara özgü düzenlemelerde bu konuda özel bir hüküm bulunmamakla birlikte, çocuklara da uygulanacak genel hükümlerin varlığından söz edilebilir.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik kapsamında yer alan geri gönderme yasağına ilişkin düzenlemede [md.4] bir araştırma yapılmasından ve bilgi ve belge istenmesinden bahsedilmektedir. İkamet izni başvurularında da bilgi ve belge istenerek, beyanın doğruluğunun araştırılması talep edilmektedir [md.22]. Beyanın ikna edici bulunmadığı durumlarda ise başvuru sahibinden maddi imkanın somut tespitini sağlayacak bilgi ve belgenin talep edilmesi gerektiği düzenlenmiştir. Benzer hükümler kısa süreli ikamet izni [md.28] ile aile ikamet izninde [md.32] de bulunmaktadır.

²⁰ YHGK 2018/1072 E. 2019/185 K. 21.02.2019 T.

Örneğin;

A. Irak vatandaşıdır ve Türkiye'ye gelmeden önce Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan bir erkekle resmi olmayan birliktelikten doğan bir çocuğu da kendisi ile birlikte yaşamaktadır. Çocuğun herhangi bir kimlik belgesi bulunmamaktadır. 2017 yılında Irak'ta doğduğu ve babasının aynı yıl öldüğü, çocuğun babası ile soybağının kurulması için dava açıldığı, ancak DNA testi giderlerini karşılayamadıkları için davanın sonuçlanmadığı bildirilmektedir. A. kendisi ve çocuğu için insani ikamet izni talep etmektedir. Bu örnekte olduğu gibi çocuğun kimliği ve soybağı belirlenirken yeterli araştırma yapılmalı ve bunun için gerekli giderlerin karşılanması sağlanmalıdır. Ancak bu şekilde çocuğun soybağının kurulduğundan emin olunabilir.

5.2.3 | Önceliğin Verilmesi

Çocuğun yararı değerlendirilmesinde önemli kriterlerden biri önceliğin çocuğun yararına verilmesidir. Öncelik konusu, çocuğun yararının bir başka yararla çeliştiği hallerde karşımıza çıkar. Örneğin anne-babanın yararı ile çocuğun yararı çeliştiğinde, çocuğunkine önceliğin verilmesi gerekecektir. Bu konu Yargıtay kararlarına şöyle yansımıştır: "Velayet düzenlemesinde ana ile baba yarar, istek ve beyanları gözetilmekle birlikte asıl olan; çocuğun üstün yararının korumak, geleceğini güvence altına almaktır."²¹

Aynı şekilde üçüncü kişiler veya kurumlar söz konusu olduğunda, öncelik çocuğun yararında olacaktır. Bu prensip, uluslararası koruma ve insani ikamet izni değerlendirmeleri için de geçerlidir. Bir işlem sırasında çocuğun yararının gözetilmesinin açıkça düzenlendiği birden çok mevzuat bulunmaktadır:

- Çocuk Koruma Kanunu'nun uygulanmasında, çocuğun haklarının korunması amacıyla kabul edilmiş temel ilkelere biri "çocuğun yarar ve esenliğinin gözetilmesi" ilkesidir [md.4].
- Suç Mağdurlarının Desteklenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nde, "kararname kapsamında yer alan hizmetlerin sunumunda, başvuru şartı çocuklar için aranmaz ve çocuğun yüksek yararı ilkesi gözetilir" hükmü bir temel ilke olarak benimsenmiştir [md.3].
- İnsan Ticareti İle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik, insan ticareti mağduru çocuklar ile ilgili işlemlerde "çocuğun yüksek yararının gözetilmesi ilkesi"nin gözetilmesini öngörmüştür [md.24].
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununu [md.25] ve Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik [md.22.18] de ikamet izni başvurularının incelenmesi ve sonuçlandırılmasında, yabancıların Türkiye'deki aile bağları, ikamet süresi, menşe ülkedeki durumu yanında çocuğun yüksek yararının göz önünde bulundurulmasını düzenlemektedir. Benzer biçimde, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda insani ikamet iznini düzenleyen 46. madde, geri gönderme merkezlerinde sağlanacak hizmetleri düzenleyen 59. madde ve refakatsiz çocuklarla ilgili hükümleri içeren 66. madde de çocuğun yararı ilkesine yer verilmiştir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi 4633/15 başvuru no.lu "G.B. ve Diğerleri v. Türkiye"²² kararında, 18 yaşından küçüklerin refakatçi ebeveynleri ile birlikte idari gözetimde tutulması konusunda yaptığı inceleme de örtülü bir yarar çatışması değerlendirmesi yapmaktadır. Buna göre; "Ebeveynlerine eşlik eden çocukların durumunda idari gözetime uygun tüm alternatifler değerlendirilmelidir. Çocuklar ve bakımlarından birincil olarak sorumlu kişiler, ancak aile birliğini sağlamanın tek yolu bu ise idari gözetimde tutulmalıdır." [prg. 68]. Aynı kararda Mahkeme Göçmenlerin İnsan Hakları Raportörü François Crepeau'nun 2 Nisan 2012'de BM İnsan Hakları Konseyi'ne sunduğu rapora atıf yapılmaktadır: "40. Göçmen

²¹ Y. HGK 2017/2066 E. 2019/15 K. 17.01.2019 T.

²² Çocuk Haklarına Yönelik Güncel Yargı Kararları, TBB – UNICEF Ankara 2021, sf.6

çocuklar, ebeveynleri düzensiz durumda bulunduğu, aile birliğini sağlamak temelinde haklı kılınarak kimi zaman ebeveynleri ile birlikte idari gözetimde tutulmaktadır. Bu durum çocuğun üstün yararı ilkesini ve çocuğun yalnızca en son başvurulacak bir önlem olarak tutulmasına yönelik hakkını ihlal ettiği gibi, ebeveynlerinin davranışları nedeniyle cezalandırılmama hakkını da ihlal edebilir.” [prg. 70].

BM Çocuk Hakları Komitesi de, devletlerin yetişkin kişileri sınır dışı etme gibi uygulamalarında çocuğun yararına önceliğin verilmesi gerektiğine dikkat çekmektedir: “...Sözleşme'nin 9. maddesinin ruhuna uygun olarak, ailelerin parçalanmasına neden olacak sınır dışı etme olaylarının ortaya çıkmaması için çözümler araştırılmalıdır...” [Kanada <RSG, Add.37, parag. 13 ve 24]²³

İstanbul 1. İdare Mahkemesi'nin 29.12.2016 tarihli kararına konu olayda, “Cezayir vatandaşı bir Türk vatandaşı ile evlenmiş; 1990, 1994 ve 1999 yıllarında üç çocuğu olmuş; 2005 yılında Türk vatandaşı eşinden boşanmış; çocukların velayeti Cezayir vatandaşı anneye verilmiştir. Cezayir vatandaşı, ikamet ücretinin yüksek olması ve maddi imkânsızlıkları sebebiyle diğer ikamet izni türlerinden birini alamadığını, çocuklarının Türkiye’de olduğunu ve Cezayir’e geri dönemediğini belirterek insani ikamet izni almak için İstanbul Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğü’ne başvurmuştur. İstanbul Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğünce talebinin reddedilmesi üzerine ret kararının iptali için İstanbul 1. İdare Mahkemesi’nde dava açmıştır.”²⁴ Bu davada idare mahkemesi çocuğun yararının gözetilmesi ilkesi gereği anneye ikamet izni verilmesi gerektiğine hükmetmiştir.

Çocuğun yararı değerlendirilmesi yapılırken önceliğin çocuğun yararına verildiğinden emin olmak için, olayda kimlerin hangi yararlarının söz konusu olduğu, çocuğun yararının nerede olduğu somut olarak saptanmalı ve önceliğin çocuğun yararına verilmesi için yapılması gerekenler belirlenmelidir. Bu diğer yararların gözetilmeyeceği anlamına gelmez; ancak öncelik çocuğun yararında olacak şekilde bütün tarafların yararının korunduğu bir çözüm üretilmelidir. Örneğin, 3 yaşından beri Türkiye’de olan ve burada okula gitmekte olan bir çocuğun anne ve babası pasaportlarını süresinde yenileyemediklerini, başvuru yaptıklarını ancak henüz pasaportlarını alamadıklarını belirterek, çocuğun eğitiminin aksamaması için insani ikamet iznine başvurduklarında, inceleme sırasında birden çok yarar ile ilgili değerlendirme yapılacaktır:

- Çocuğun yararı - Türkiye’de eğitimine devam etmek.
- Anne-babanın yararı - Çocuğun durumundan yararlanarak gerekli kurallara uymadan Türkiye’de yasal kalma hakkı elde etmek.
- Toplumun yararı - Göç ile gelenlerin yasal statülerinin gereklerini yerine getirmeleri koşulu ile Türkiye’de ikamet olanağı elde etmeleri.

Bu durumda toplum yararını önceleyen bir değerlendirmede, “yasal gereklilikleri zamanında yerine getirmek de çocuğun haklarını korumak da anne-babanın yükümlülüğüdür” denilerek, bu yükümlülüğü yerine getirmedikleri için talepleri reddedilebilir. Eğer bir şarta bağlanmazsa da anne-babanın yararı korunmuş olur, ancak çocuğun yararının korunduğundan emin olunamaz. Bu durumda çocuğun yararına önceliğin verilmesi, çocuğun eğitiminin aksamamasını sağlayacak biçimde bir düzenleme yapılmasını, ancak anne ve/veya babanın ya da bunlardan birinin eksiklikleri tamamlamasını isteyecek yöntemler üretilmesini gerektirir.

²³ BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi Uygulama El Kitabı, UNICEF [2002] sf.156

²⁴ İstanbul 1. İdare Mahkemesi, E. 2016/1524, K. 2016/2761, T. 29.12.2016. Zikreden: Nuray Ekşi [2018], “Mahkeme Kararları Işığında İnsani İkamet İzni”, İstanbul Üniversitesi Public and Private International Law Bulletin, 38 [2] sf.255

5.2.4 | Uzman Personel

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik ile uluslararası koruma ve insani ikamet izni sürecinde çocuğun yanında uzman bulunması öngörülmüş [md.82.1] ise de mülakatı yapacak kişi [md.81.2] ve diğer işlemleri yürütecekler bakımından çocukla ilgili özel bir uzmanlık aranmamıştır.

Çocuğun yararı değerlendirmesini yapacak kişinin çocuk, çocukluk, çocuk gelişimi ve içinde bulunulan duruma özgü riskleri fark etme konusunda yeterli bilgi ve tecrübe sahibi olması gerekir. Örneğin, çok küçük yaştaki çocukların beslenme, bakım, anne-baba gözetiminde olma, sağlıklı olması için gereken aşı vb. hizmetlere erişebilme gibi gereksinimleri daha belirgin iken, ergenler söz konusu olduğunda, ihtiyaçlar ve riskler daha örtülü olabilmekte ve geleneksel bazı değer yargıları da bu risklerin görünmesini engelleyebilmektedir.²⁵ Ergenler kendileri ve aile üyeleri için ağır bir sorumluluk hissi taşıyabilmekte ve aile reisi konumunu üstlenebilmekte, bu nedenle çalıştırılma ve insan ticaretine maruz kalma riskleri artmaktadır. Aynı zamanda bu yaştaki çocukların bir koruyucu aile tarafından kabul edilmesi veya kuruluş bakımına alınmaları konusunda da daha fazla zorluk yaşanmaktadır. Bu nedenle ergenlerle çalışan kişi, eğer buradaki riskleri görme ve alternatif üretme konusunda yeterli bilgi ve beceriye sahip değilse, çalışarak gelir elde ediyor olmasını ergenin yararına bir durum olarak görüp, müdahale etmemeyi tercih edebilmektedir.

5.2.5 | Hukuki Gerekeçe

Hukuki gerekeçe bütün idari işlemler için bireyin idareye karşı korunma hakkının²⁶ bir gereği olarak zorunlu olup, ayrıca Göç Kurulu ve komisyon [Uluslararası Koruma ve Değerlendirme Komisyonu, vb.] kararlarında gerekeçe bulunması özel olarak düzenlenmiştir [Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik md.130, 142, 148, vd.].

5.2.6 | Hukuki Temsil

Bir suçun mağduru olan çocuğa ücretsiz adli yardım olanağı bulunmaktadır [Ceza Muhakemesi Kanunu md.234]. İnsan ticareti mağduru olan çocuk bakımından kolluk işlemleri sırasında hukuki yardım sunmak üzere Baro tarafından bir avukat görevlendirileceği İnsan Ticareti İle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik ile ayrıca düzenlenmiştir [md.17.3]. Ancak bunlar dışında idari makamlar nezdinde yürütülecek işlemler için çocuğun anne-babasından bağımsız bir hukuki temsil olanağı düzenlenmemiştir. Ancak anne-babası tarafından tayin edildiği takdirde bir avukatın hukuki yardımından yararlanma olanağı bulunmaktadır [Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik md.21.4].

B.M. Çocuk Hakları Komitesi çocukların taleplerinin değerlendirilmesi sırasında yasal ve hukuki temsilin önemine ayrı ayrı dikkat çekmektedir. Komite, Norveç ile ilgili sonuç gözlemlerinde vasilik müessesesinin hem temsil hem de çocuğun görüşünün alınması bakımından önemini vurgular: "...Komite, Taraf Devletin, yanlarında kimse olsun olmasın mülteci statüsü talep eden çocukların durumunu değerlendirirken başvurduğu usulleri gözden geçirerek, çocukların bu sürece mümkün olduğunca katılarak kendi görüşlerini duyurmalarına imkan tanınmasını tavsiye eder. Taraf Devletin bu konuda geliştirdiği vasilik

²⁵ Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi Uygulama El Kitabı, UNICEF [2002] sf. 316

²⁶ Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi [77] 31 sayılı "İdarenin İşlemleri Karşısında Bireyin Korunması Hakkında Karar"ında "Haklarını, özgürlüklerini veya çıkarlarını ihlal edici nitelikte bir idari işlem söz konusu olduğunda, ilgili bu işlemin dayanağı olan nedenlerden haberdar edilir. Bu bilgi, ya idari işlemin metninde nedenlerin belirtilmesi şeklinde ya da ilgilinin isteği üzerine makul bir süre içinde yazılı olarak ayrıca kendisine verilir." şeklinde ifade eder. rm.coe.int/0900001680a4397f [E.T. 27.08.2023]

mekanizması sürece değerli katkılarda bulunabilir. Komite bunu dikkate almakla birlikte mekanizmanın işlemediği için ek çaba gösterilmesini, örneğin amaçlandığı gibi bu vasilere gerekli eğitimin sağlanmasını tavsiye eder... Taraf Devlet, yapılan başvuruların sonuçlandırılmasını ve çocukların yerleştirilmesini geciktiren nedenleri ele almalı, bunları çözüme bağlayacak düzeltmeleri yapmalıdır..." [Norveç 2RSG, Add. 126, parag. 49 ve 50].²⁷

5.3 | Çocuğun Yararının Tespiti ve Korunması Usulü

Çocuğun yararının gözetilmesi ilke olarak kolay benimsenir olmakla birlikte uygulanması o derecede zordur. Çocuğun bütün haklarının korunması gerekliliği sebebiyle karmaşık, her çocuk için ayrı belirlenmesi gerektiği için de kapsamı son derece belirsiz, uygulamacıya geniş bir takdir yetkisi vermesi sebebiyle de son derece esneklerdir. Bu nedenle BM Çocuk Hakları Komitesi bu düzenlemenin, amaçların tersine bir etki doğurma kapasitesinden söz etmektedir: "Ne var ki, aynı kavram kimi manipülasyonlar için boşluk da bırakabilir; örneğin, çocuğun yüksek yararı kavramı Hükümetler ve diğer Devlet yetkilileri tarafından ırkçı politikaları gerekçelendirmek üzere istismar edilebilmiştir; ana babalar, velayetle ilgili ihtilaflarda kendi çıkarları için gene bu kavrama başvurabilmişlerdir; üzerlerine yük almak istemeyen profesyoneller de uygunsuz ve ya da önemsiz sayarak çocuğun yüksek yararının değerlendirilmesine yanaşmamışlardır."²⁸

Çocuğun yararının tespitinde anne-babası başta olmak üzere aile üyeleri ile ilişkisi özel bir değerlendirme alanı olmaktadır. Çocuğun yararı gerektirmedikçe anne-babası başta olmak üzere ailesi ile ilişkilerini sürdürmesi sağlanmalı, öte yandan yararı gerektirdiğinde de ailesinden bağımsız olarak durumu değerlendirilmelidir. Bu da çocuklar söz konusu olduğunda başvurunun iki ekseninde değerlendirilmesi gerektiği anlamına gelir: çocuk koruma hukuku ve yabancılar hukuku.

Örneğin;

Bir yabancı kadın, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı bir erkek ile resmi olmayan birliktelikten doğan 2 aylık çocuğunu nüfusa kaydettirebilmek için yasal kalış hakkı verilmesi talebinde bulunduğu anda, çocuğun yararına önceliğin verilmesi ilkesi dikkate alınarak karar verilmelidir. Çocuğun nüfusa kaydının yaptırılmaması, aşıları ve sağlık takibi başta olmak üzere temel haklardan yararlanmasının ve asil olarak da güvenliğinin sağlanmasının önündeki en önemli engeldir. Kayıtlı olmayan çocuğun güvenliğini de devlet takip edemez. Bu nedenle, çocuğun bir kimlik kaydının sağlanması için gereken işlemler hızlı bir biçimde yapılmalıdır.

Çocuğun yararı ilkesinin, ilke olarak benimsemenin yanında nasıl belirleneceğinin ve neyi ifade ettiğinin de düzenlenmesine ihtiyaç bulunmaktadır. BM Çocuk Hakları Komitesi, ülkede bulunan bütün çocukların eşit hak ve imkanlara sahip olmasının çocuğun yararı ilkesi ve ayrımcılık yasağının bir gereği olduğuna da dikkat çekmektedir: "[Çocuk Hakları Sözleşmesi] 22. madde, hem mülteci statüsünde olan, hem de bu statüyü kazanmak isteyen çocukları kapsamaktadır, ancak Sözleşme'nin hükümleri, her durumda belirli bir ülkenin yetki alanı içindeki bütün çocukları kapsamaktadır [madde 2]. Dolayısıyla, ülkede bulunan çocukların, kendilerine mülteci statüsü tanınmamış olsa bile, ülkede kaldıkları sürece korunmaları gerekir."²⁹

Çocuğun yararının nasıl belirleneceği konusunda düzenlemeye Çocuk Koruma Kanunu'nun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in 20. maddesinde rastlanmaktadır. Buna göre,

²⁷ BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi Uygulama El Kitabı, UNICEF [2002], sf.315

²⁸ BM Çocuk Hakları Komitesi, Çocuğun Yüksek Yararının Birincil Planda Dikkate Alınması Hakkı ile İlgili Genel Yorum No.14 [2013] prg.34

²⁹ BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi Uygulama El Kitabı, UNICEF [2002], sf.319

Çocuk Koruma Kanunu'nun 5. maddesinde gösterilen tedbirlerden hangisinin yararlı olacağına, tedbirin yanında denetim altına alınmasına gerek olup olmadığına dair öneriler, sosyal inceleme raporunda yer almalıdır.

Çocuğun yararının nasıl gözetileceği konusunda ise çok az düzenleme bulunmaktadır. Bunlardan biri Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik'in 122. maddesinde yer almaktadır. Buna göre: "Çocuğun yüksek yararı söz konusu olduğunda çocuk hakkında idare herhangi bir muvafakat, talep veya başvuru olmaksızın Kanun kapsamındaki iş ve işlemleri resen başlatır ve karara bağlar." Burada yarar gözetmenin yöntemi, idarenin resen harekete geçmesi olarak görülmektedir. Ancak, çocuğun yararı değerlendirilmesi, özel hayat ve aile hayatına saygı hakkına müdahale niteliğinde bir işlemdir. İdareye resen harekete geçme ve risk durumunu inceleme yetkisi verilmiş ancak alınacak karar yargı denetimine tabi tutularak, özgürlüklerin korunması hedeflenmiştir.

Örneğin,

16 yaşında Afganistan uyruklu bir çocuk Türkiye'ye yasal olmayan yollardan birilerine para vererek gelmiştir. Bir tekstil atölyesinde çalışmaktadır. Ayrıca akrabalık bağı bulunmayan CC isimli, Afganistan uyruklu bir kişinin evinde kalmaktadır. CC çocuğa sahip çıktığını ve her türlü giderinden sorumlu olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca çocuk çalıştığı iş yerinde bir kaza geçirmiş ve tedavi görmektedir. Aile üyeleri Afganistan'da bulunan çocuk, tedavi giderlerinin karşılanabilmesi için insani ikamet izni talebinde bulunmuştur. Bu örnekte, başvuru değerlendirilirken insan ticareti şüphesi ile inceleme yapılması için talep aranmaz. Bu örnekteki çocuk kendisi insani ikamet izni talebinde bulunmasa, işyerine yapılan bir denetim sırasında tespit edilse, insani ikamet izni işlemleri için de talebinin bulunması gerekmez.

Bir diğeri ise yine aynı Yönetmelik'te yer alan refakatsiz çocuklar hakkındaki düzenlemedir [md.123]. Buna göre, çocuklarla ilgili işlemlerde çocuğun yüksek yararının gözetilmesi aşağıdaki hususların göz önünde bulundurulmasını gerektirmektedir:

- Refakatsiz çocuk derhal Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından koruma altına alınır ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından, uygun barınma yerlerine veya yetişkin akrabalarının ya da koruyucu bir ailenin yanına yerleştirilir.
- Yaşı, bir belge ile kanıtlanamayan ve on sekiz yaşından büyük olabileceği şüphesi bulunan başvuru sahiplerinin ve düzensiz göçmenlerin, fiziksel ve psikolojik değerlendirmesini içeren kapsamlı yaş tespiti valiliklerce yaptırılır.
- Yaş tespiti yapılacak yabancılara, işlemin amacı ve süreci hakkında bilgi verilir. Tespit işlemi sonucunda yabancının yaşıyla ilgili tereddüt giderilemediği takdirde, çocuk olduğu kabul edilir.
- Yaş tespiti istenen başvuru sahibi veya düzensiz göçmen, hakkında kesin rapor verilinceye kadar yetkili kamu kuruluşunca ya da bu kuruluşça uygun görülecek başka bir yerde barındırılır.
- On altı yaşını doldurmuş olanlar, düzensiz göçmen ise özel koşullar sağlandığında geri gönderme merkezlerinde; başvuru sahibi veya uluslararası koruma statü sahibi ise kabul ve barınma merkezlerinde de barındırılabilir.
- Mümkün olduğu ölçüde, çocukların yararı, yaşları ve olgunluk düzeyleri dikkate alınarak, kardeşler bir arada bulundurulur. Zorunlu olmadığı sürece barınma yerlerinde değişiklik yapılmaz.
- Çocukların mülakatları, onlara en uygun ortamlarda yapılır. Çocuklarla yapılan mülakatlarda, idare tarafından belirlenen psikolog, çocuk gelişimci, sosyal çalışmacı, ebeveyni veya yasal temsilcisi hazır bulundurulabilir. Söz konusu uzmanlar ilgili kurumlardan talep edilir.
- Yapılacak bütün görüşmeler, çocukların psikolojik, duygusal ve fiziksel gelişimleri konusunda yeterli bilgiye sahip nitelikli personel tarafından yapılır.

- Karar aşamasında, çocuğun bütün taleplerini açık bir biçimde ifade edememiş olabileceği dikkate alınır.
- Mülakat görevlisi, mülakat raporunu hazırlarken çocukların mülakatına katılan uzmanın görüşlerinden de faydalanabilir.
- Tam teşekküllü bir devlet hastanesi veya Adli Tıp Kurumu'ndan alınan yaş tespit raporu doğrultusunda on sekiz yaş ve üzerinde olduğu tespit edilenler hakkında, yetişkin düzensiz göçmen ya da başvuru sahiplerinin tabi olduğu usuller uygulanır.

Son olarak çocuğun yararının usul işlemleri bakımından nasıl korunacağına ilişkin en ayrıntılı düzenleme ise Adli Yardım ve Mağdur Hizmetleri Yönetmeliği'nde yer almaktadır [md.6]:

- Çocuklara yönelik tüm iş ve işlemler ile hizmet sunumunda çocuğun üstün yararı ilkesi esas alınır.
- Çocuklar hakkındaki iş ve işlemler, çocuğun örselenmesini engelleyecek şekilde zamanında ve mümkün olan en kısa sürede gerçekleştirilir. Zorunluluk olmadıkça bu işlemler tekrar edilmez.
- İfade ve beyan işlemlerinde, mağdur çocukların kaygı düzeyini düşürerek kendilerini daha rahat ifade edebilmelerini sağlamak amacıyla adli destek görevlilerinin uzmanlığından faydalanılır.
- Çocuklar adli süreçler hakkında gelişim düzeylerine uygun şekilde bilgilendirilir.
- Anlama ve anlaşılma hakkı gözetilerek çocukların alınacak kararlar öncesinde kendilerini ifade etmelerine olanak tanınır.
- Çocukların örselenmelerine neden olabilecek eylemlerin önlenmesi amacıyla gerekli tedbirler alınır.

EK | Personel için Çocuk Koruma Kontrol Listesi

- Çocuğun refakatçisi var mı?
- Refakatçi, veli veya vasi mi?
- Çocuğun refakatçisi veli veya vasi değilse ya da refakatçisi yoksa durum Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bildirildi ve çocuk Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'ne teslim edildi mi?
- Çocuk tek ebeveyn ile veya ebeveyn olmayan bir yetişkin ile geldi ise, yanında olmayan ebeveynin onayı ve çocuğa refakat eden yetişkinin hukuken geçerli bir taahhütnamesi var mı?
 - Bu belge bir mahkeme kararı ise tanıma işlemi yapılmış mı?
 - Bu belge idari makamlarca yapılmış bir düzenleme ise belgede apostil [tasdik şerhi] var mı?
 - Bu belgeler, refakatçinin kimliği ile uyumlu mu?
- Refakatçi çocuk için güvenli mi ve haklarını koruyabilecek mi?
- Çocukla görüşme yapıldı mı?
 - Bu görüşme aşağıdakileri kapsadı mı?
 - Koruma veya ikamet başvurusu
 - Korunma ihtiyacı
 - Çocukla görüşme yapılmadan önce görüşme kapsamının tamamını içerecek bir hazırlık yapıldı mı?
 - Sorular hazırlandı mı?
 - Strateji belirlendi mi?
 - Eldeki bilgiler değerlendirildi mi?
 - Çocuğun su, tuvalet vb. ihtiyaçları karşılandı mı?
 - Çocukla görüşme yapılan ortam aşağıdaki özellikleri içeriyor mu?
 - Başkaları tarafından duyulamayacak olması
 - Görüşmeci, gerekiyorsa tercüman, çocuğun yararına aykırı değilse güvendiği bir yetişkin ve çocuk dışında kimsenin bulunmaması
 - Görüşmenin bölünmemesi için kapıya uyarı asılmış olması
 - Ses ve görüntü kaydı yapılacak ise test edilmiş ve çalışmaya hazır olması
- Yetişkin ile veya çocukla yapılan mülakat ya da çocuğun genel durumunda çocuğa yönelik aşağıdaki riskler veya benzerlerine ilişkin bir şüphenez oldu mu?
 - Çocuğun insan ticareti mağduru olması
 - Çocuğun ihmal veya istismar mağduru olması
 - Çocuğun çalışması veya çalıştırılması
 - Çocuğun temel haklarını kullanamıyor olması [okula gidememe, tedavi olamama, bir yetiş gözetimine sahip olmama, anne veya babası ile temas kuramama vb.]

- Böyle bir şüphemiz oldu ise aşağıdakilerden biri için bildirim yaptınız mı veya bildirim için hazırlık yaptınız mı?
 - İnsan ticareti
 - Korunma ihtiyacı
 - Vasi/kayyum tayini
- Çocuk ile ilgili işlemlerde ve çocuğun başvurusu değerlendirilirken çocuğun yararı değerlendirmesinin usuli güvenceleri sağlandı mı?
 - Çocuğun görüşü alındı mı?
 - Çocuğa hukuki temsilci sağlandı mı?
 - İşlemin hukuki gerekçesi oluşturuldu mu?
 - Karar verirken elde yeterli objektif bilgi [veri] var mıydı ve bu veri kullanıldı mı?
 - Çocuğun yararını değerlendiren kişi bu konuda uzman mı?
 - Çocuğun yararına öncelik verildi mi?
 - Bütün tarafların ve çocuğun yararı somut olarak belirlendi mi?
 - Çocuğun yararı güvence altına alındı mı?

Bu kılavuz, Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyinin mali desteğiyle hazırlanmıştır. Bu içeriğin sorumluluğu yazar(lar)a aittir. Burada ifade edilen görüşler, hiçbir şekilde, Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyinin resm görüşünü yansıtmmaktadır.

Avrupa Birliği ye ülkeleri bilgi, kaynak ve geleceklerini birleştirmeye karar vermiştir. Bu lkeler, birlikte, kültürel çeşitlilik, hoşgörü ve bireysel özgürlükleri korurken, istikrar, demokrasi ve sürdürülebilir kalkınma bölgesi oluşturmuşlardır. Avrupa Birliği, bu kazanımlarını ve değerlerini sınırları ötesindeki ülkeler ve insanlarla da paylaşmaya kararlıdır.

www.europa.eu

Avrupa Konseyi Avrupa kıtasının önde gelen insan hakları kuruluşudur. Kuruluş, Avrupa Birliği'ne ye tüm ülkeler dahil olmak üzere 46 ye ülkeden oluşmaktadır. Tüm Avrupa Konseyi yeleri insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğünü korumaya yönelik Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini imzalamıştır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Sözleşmenin ye ülkelerdeki uygulamasını denetler.

www.coe.int

Avrupa Birliği ile birlikte ortak finanse edilmektedir

AVRUPA BIRLIĞI

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Avrupa Konseyi ile birlikte ortak finanse edilmekte ve uygulanmaktadır